ПОКАЗАТЕЉ

Република Српска | Април 2025. године | Број 2 | Републички завод за статистику

МЉЕКАРСКА ИНДУСТРИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

- Тренутно стање
- Структура
- Могућности и потенцијали
- Проблеми и изазови
- Откупна цијена млијека
- Субвенције
- Спољнотрговинска размјена
- Потрошња млијечних производа по глави становника



Предшколске установе





САОБРАЋАЈНЕ НЕЗГОДЕ

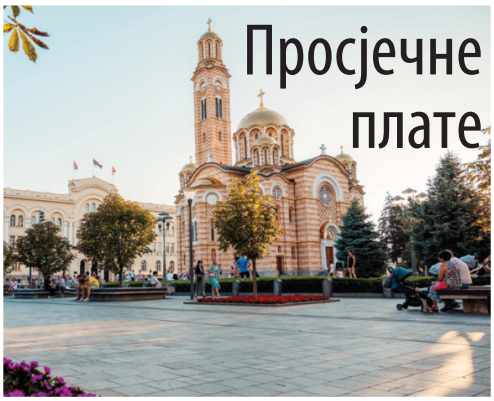

Просјечне плате

Потрошња домаћинстава





Основни подаци о Републици Српској

Административни центар	**Бања Лука**
Службени језици	**језик српског народа, језик бошњачког народа, језик хрватског народа**
Становништво (2023)	**1 114 819**
Номинални БДП (2023, милион КМ)	**16 086**
БДП по становнику (2023, КМ)	**14 418**
Просјечна нето плата (март 2025, КМ)	**1 476**
Стопа инфлације (III 2025/ III 2024, %)	**3,3**
Најчешће женско име новорођенчета, 2024. година	**Милица**
Најчешће мушко име новорођенчета, 2024. година	**Василије**
Уређење	**Парламентарна демократија**
Предстојећи избори	**Општи избори 2026..**
Монета	**ВАМ, конвертибилна марка (КМ)**
Курс	**Везан за 1 EUR = 1,95583 ВАМ**
Главни привредни сектори	**Индустрија (углавном прерађивачка индустрија, електроиндустрија); пољопривреда; грађевинарство; трговина, саобраћај и туризам (углавном трговина на велико и мало); информационе и комуникационе технологије**
Кредитни рејтинг	**Moody's B3, стабилни изгледи; S&P B, стабилни изгледи**
Статус приступања ЕУ	**Босни и Херцеговини додијељен кандидатски статус за чланство у ЕУ**

Ријеч уредника

Поштовани читаоци и корисници статистичких података,
Иза нас је трећина 2025. године. Завод је у претходна четири мјесеца, у складу са Календаром публиковања, објавио многе сетова података за 2024. годину. Стога је право вријеме да се осврнемо иза нас и да погледамо шта нам сугерише, односно показује статистика када је у питању претходних 366 дана. У другом издању нашег статистичког магазина „Показатељ" представљамо актуелне теме и приче којима настојимо да дамо свој допринос у јавном простору Републике Српске када је ријеч о значајним друштвеним и економским дешавањима.

Централна тема магазина јесте мљекарска индустрија Републике Српске, као један од наших најважнијих прехрамбених сектора. Направили смо пресјек тренутног стања, анализирали структуру, те укрштањем бројних података покушали да одгонетнемо које су то додатне могућности и потенцијали, али и проблеми и изазови са којима се суочава наша мљекарска индустрија.
Поред високих цијена вртића, који представљају велики издатак за породице широм Републике Српске, додатни проблем када је у питању предшколско образовање представља и мањак капацитета за смјештај наших најмлађих. У коначници, то задаје велике главобоље родитељима тамо гдје су најрањивији, а то су свакако дјеца.
У свјетлу трговинског рата САД-а са Кином, али и бројним другим земљама широм свијета, анализирали смо спољнотрговинску размјену Републике Српске у претходној години. Ко су наши најбитнији партнери и какав је однос у пословању са њима?
Шуме покривају половину територије Републике Српске и оне су наше истинско зелено благо, а поред своје основне, од посебног значаја је и њихова привредна функција.

У овом издању можете још да прочитате у којим градовима/општинама су плате највеће, али и најмање. Ко се чешће одлучује на промјену пребивалишта унутар Републике Српске, потом колики су издаци за социјалну заштиту? Анализирали смо и бројне друге теме, због чега се надамо да ће свако пронаћи нешто за себе.
Први број „Показатеља" привукао је пажњу корисника, па се надамо ћемо актуелним темама и у овом другом броју оправдати очекивања.

Огњен Игњић

ИМПРЕСУМ

ИЗДАВАЧ:
Републички завод за статистику
Улица Владике Платона бб, Бањалука

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Дарко Милуновић

ЗАМЈЕНИК ГЛАВНОГ И ОДГОВОРНОГ УРЕДНИКА:
Огњен Игњић

РЕДАКЦИЈА
Жељко Асентић
Тања Бошњак
Вања Вилипић
Биљана Глушац
Огњен Игњић
Симона Јоксимовић
Милка Лончар Антић
Драгана Мандић
Долорес Пеулић
Данијела Савановић - Вебер
Сања Стојчевић Увалић
Биљана Тешић
Лазо Шегрт

ДИЗАЈН
Милош Јаковљевић

ШТАМПА
„Kopikomerc"
Источно Сарајево

ТИРАЖ
50

ФОТОГРАФИЈА:
Архива Завода
https://pixabay.com/
ЕФТ Станари

Садржај



Покривеност са Хрватском 209,0%, Србијом 69,1%, а Кином 2,7%
стр. 6



У Станарима најбоље, Језеро на зачељу стр. 10



Недостатак вртића проблем за читаво друштво стр. 14





Број ученика за деценију смањен за 12,5% стр. 18



Храна и становање односу половину прихода
стр. 22

Производња стабилна, потенцијал огроман
стр. 26





Зелено благо од непроцјењивог значаја стр. 42



Жене чешће пакују кофере од мушкараца
стр. 46



Све више аутомобила и камиона на путевима Српске стр. 54

Број настрадалих и повријеђених на десетогодишњем минимуму стр. 56





Издаци за социјалну заштиту већи за 12,9%
стр. 50



стр. 58

Статистичке карте стр. 60

Статистичка спајалица стр. 62



Пише: **мр Сања Стојчевић Увалић**

Спољнотрговинско пословање Републике Српске
са свијетом у 2024. години

Покривеност са Хрватском 209,0%, Србијом 69,1%, а Кином 2,7%

Највеће учешће у извозу имале су Хрватска 16,9%, Србија 16,6%, Словенија 11,2%, Њемачка 10,8% и Италија 10,5%. С друге стране, највеће учешће у увозу имале су Србија 16,5%, Италија 15,1%, Њемачка 9,7%, Кина 9,1% и Хрватска 5,6%.



У 2024. години обим робне размјене Републике Српске са иностранством износио је 12,4 милијарде КМ (12 385 308 000 КМ), од чега се на извоз односило пет милијарди КМ (5 045 864 000 КМ), а на увоз 7,3 милијарде КМ (7 339 444 000 КМ). Спољнотрговински дефицит у 2024. години износио је 2,3 милијарде КМ (2 293 580 000 КМ), док је покривеност увоза извозом била 68,7%. Извоз је у 2024. години смањен за 2,7% у односу на 2023. годину, док је увоз повећан за 4,3%.

Табела 1. Робна размјена РС са иностранством по мјесецима у 2024. години

Мјесец	2024		
	Извоз у хиљ. КМ	Увоз у хиљ. КМ	Покривеност увоза извозом у %
Укупно (јан.- дец.)	5 045 864	7 339 444	68,7
јануар	349 962	436 764	80,1
фебруар	407 403	587 173	69,4
март	425 286	660 166	64,4
април	470 967	655 956	71,8
мај	385 484	574 961	67,0
јун	411 949	636 600	64,7
јул	442 513	665 445	66,5
август	352 825	592 902	59,5
септембар	452 777	626 394	72,3
октобар	471 631	664 492	71,0
новембар	458 437	611 254	75,0
децембар	416 629	627 336	66,4

Посматрајући по мјесецима у 2024. години, извоз је био најмањи у јануару, 350 милиона КМ (349 962 000 КМ), а највећи у октобру, 472 милиона КМ (471 631 000 КМ). Такође, у јануару је увоз био најмањи, 437 милиона КМ (436 764 000 КМ), а највећи у јулу, 665 милиона КМ (665 445 000 КМ). Покривеност увоза извозом најмања је била у августу, 59,5%, а највећа у јануару 80,1%.

Класификација

У 2024. години, највеће учешће у извозу према Стандардној међународној трговинској класификацији имао је сектор Разни готови производи, 25,3%, а у увозу Машине и транспортна средства, 22,3%. Најмање учешће имао је сектор Животињска и биљна уља, масти и воскови 0,1% у извозу, односно 0,2% у увозу.

Табела 2. Земље са највећим учешћем у обиму робне размјене са РС у 2024. години

Земље	Обим робне размјене		Извоз		Увоз		Покривен ост увоза
	хиљ. КМ	у %	хиљ. КМ	у %	хиљ. КМ	у %	у %
Укупно	12 385 308	100,0	5 045 864	100,	7 339 444	100,0	68,7
Србија	2 047 178	16,5	836 753	16,6	1 210 425	16,5	69,1
Италија	1 637 930	13,2	528 956	10,5	1 108 974	15,1	47,7
Хрватска	1 262 242	10,2	853 769	16,9	408 473	5,6	209,0
Њемачка	1 256 479	10,1	542 552	10,8	713 927	9,7	76,0
Словенија	967 763	7,8	562 887	11,2	404 876	5,5	139,0
Кина	682 924	5,5	18 026	0,4	664 898	9,1	2,7
Аустрија	641 157	5,2	389 916	7,7	251 240	3,4	155,2
Турска	336 216	2,7	65 863	1,3	270 353	3,7	24,4
Мађарска	287 833	2,3	91 044	1,8	196 789	2,7	46,3
Француска	272 175	2,2	126 855	2,5	145 320	2,0	87,3
Остале земље	2 993 412	24,2	1 029 243	20,4	1 964 170	26,8	52,4

Према Класификацији дјелатности, највеће учешће у 2024. години има подручје Прерађивачке индустрије у извозу, 84,7%, а у увозу чак, 93,6%.

Посматрајући структуру извоза према економским групацијама земаља, највеће учешће имају земље Европске уније, 71,3% и CEFTA, 22,5%, као и у увозу замље ЕУ, 57,6% и CEFTA, 18,6%. Земље са којима



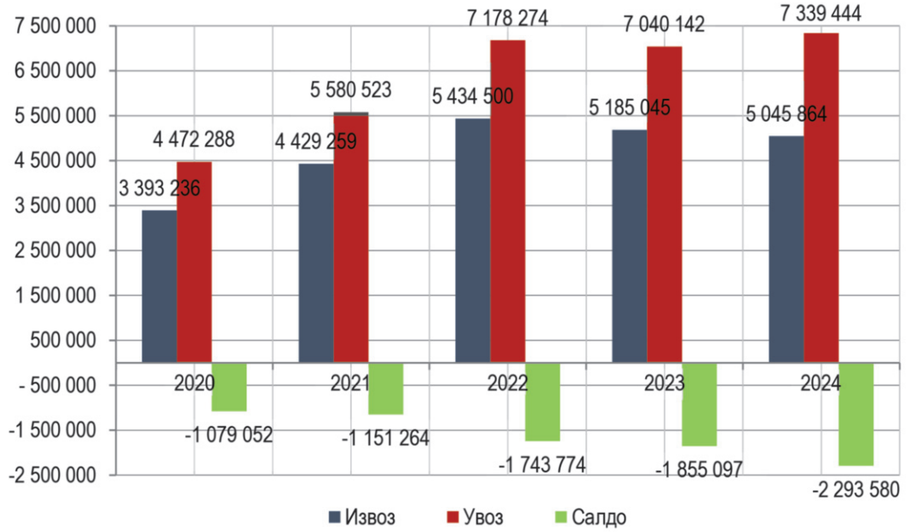

Графикон 1. Робна размјена РС са иностранством 2020-2024.

РС има највећи обим робне размјене у 2024. су Србија 16,5%, Италија 13,2%, Хрватска 10,2%, Њемачка 10,1% и Словенија 7,8%.

Партнери

У 2024. години, највеће учешће у извозу имале су Хрватска 16,9%, Србија 16,6%, Словенија 11,2%, Њемачка 10,8% и Италија 10,5%. С друге стране, највеће учешће у увозу имале су Србија 16,5%, Италија 15,1%, Њемачка 9,7%, Кина 9,1% и Хрватска 5,6%. Од наведених топ десет земаља у обиму, покривеност увоза извозом била је највећа са Хрватском 209,0%, а најмања са Кином 2,7%.

У Хрватску смо највише извозили чарапе, у вриједности 180 милиона КМ (179 882 000 КМ), електричну енергију 136 милиона КМ (135 554 000 КМ) и дијелове обуће 66 милиона КМ (66 045 000 КМ). Из Кине смо највише увозили полупроводничке елементе, у вриједности 33 милиона КМ (32 713 000 КМ), дијелови обуће 24 милиона КМ (23 718 000 КМ) и пљоснати ваљани производи од жељеза или нелегираног челика (платирани или превучени), 23 милиона КМ (22 981 000 КМ).

Највеће учешће у укупном извозу у 2024. години има електрична енергија 7,7%, вјештачки корунд, алуминијум оксид и алуминијум хидроксид 5,8% и дијелови обуће 5,0%, док у укупном увозу има нафтна уља и уља добијена од битуменозних минерала (осим сирових) 7,0%, лијекови 3,4% и лични аутомобили и друга моторна возила намијењена превозу до десет особа 2,5%.

У 2024. години, чак 45,9% извоза електричне енергије чини извоз у Србију, док је 57,5% увоза нафтна уља и уља добијена од битуменозних минерала (осим сирових) је увоз из Италије.

Посљедњих пет година

Ако се посматра период посљедњих пет година, извоз се повећавао, осим у 2023. и 2024. када је дошло до благог смањења. С друге стране, увоз је стално растао, осим малог смањења у 2023. години. Покривеност увоза извозом била је највећа у 2021. години 79,4%, а најмања у 2024. години 68,7%. Кретање укупног извоза тј. увоза у периоду 2020-2024. година одражава робна размјена Републике Српске са Србијом и Италијом које имају највеће учешће у обиму. Извоз, тј. увоз је растао до 2022. а онда се благо смањио.

Ако се посматрају претходне године, извоз је био у јануару најмањи и у 2021. и 2022, док је у априлу био 2020. и у августу 2023. године. Извоз је био највећи у октобру 2020, у новембру 2021, у јуну 2022. и у марту 2023. Увоз је био најмањи у јануару и у 2021, 2022. и 2023. години, док је једино у 2020. био у априлу. Увоз је био највећи у јулу 2020, у новембру 2021. и 2022. године, док је у 2023. био у марту.

Табела 3. Робна размјена РС са иностранством 2020.-2024.

Година	Извоз у хиљ. КМ	Увоз у хиљ. КМ	Обим робне размјене у хиљ. КМ	Салдо робне размјене у хиљ. КМ	Покривеност увоза извозом у %
2020	3 393 236	4 472 288	7 865 524	-1 079 052	75,9
2021	4 429 259	5 580 523	10 009 782	-1 151 264	79,4
2022	5 434 500	7 178 274	12 612 774	-1 743 774	75,7
2023	5 185 045	7 040 142	12 225 187	-1 855 097	73,6
2024	5 045 864	7 339 444	12 385 308	-2 293 580	68,7



Пише: **Биљана Глушац**

Како су се кретале просјечне плате у 2024. години

У Станарима најбоље, Језеро на зачељу

Просјечна плата једне општине зависи од броја субјеката који активно послују на њеној територији и њиховог подручја дјелатности, броја запослених који раде на територији те општине, као и индивидуалних карактеристика радника као што су стручна спрема и године радног стажа

Плата представља главни извор прихода коју радник добије за извршени рад и одређује се у складу са Законом о раду, колективним уговором и уговором о раду. Информација о просјечној плати у једној земљи игра важну улогу приликом оцјењивања главних циљева економске политике.



У 2024. години у Републици Српској просјечна нето плата је износила 1 404 КМ, а бруто 2 146 КМ. У односу на 2023. годину, просјечна нето плата биљежи раст за чак 130 КМ, што представља номинално повећање од 10,2%. Реални индекс, који представља однос између номиналног индекса просјечне нето плате и индекса потрошачких цијена у одговарајућем периоду, такође показује повећање, и то за 8,3%.

Републички завод за статистику просјечне плате рачуна тако што се укупно исплаћена маса плата у мјесецу дијели са бројем запослених на које се односе извршене исплате. Подаци о платама прикупљају се и објављују, како на укупном нивоу, тако и према подручјима Класификације дјелатности, при чему се просјек сваког подручја добије тако што се укупно исплаћена сума плата у одређеном подручју дијели са бројем исплаћених радника у истом подручју.

У 2024. години, раст плате је забиљежен у свих 19 подручја, од чега највише у подручју Стручне, научне и техничке дјелатности (20,7%) а најмање у подручју Дјелатности здравствене заштите и социјалног рада (2,9%).

Подручја

У 2024. години просјечна нето плата креће се од 1 828 КМ у подручју Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања, до 1 104 КМ у подручју Грађевинарство. Осим у подручју



Графикон 1. Номинални и реални индекси просјечних нето плата, 2024/2023, у %

Финансијске дјелатности, највише су зарађивали запослени у подручјима Информације и комуникације (1 767 КМ), што је и логично ако се узме у обзир чињеница да та подручја углавном запошљавају лица са високом стручном спремом. Са друге стране, запослени у подручјима Саобраћај и скадиштење, те Хотелијерство и угоститељство, поред запослених у Грађевинарству, су у истом периду примали најниже плате које су у просјеку износиле 1 129 КМ и 1 132 КМ, респективно. Више од пола запослених у овим подручјима имају средњу стручну спрему.

Јавни и приватни сектор

Имајући у виду да се подаци о платама прикупљају и објављују према подручјима Класификације дјелатности («Службени гласник Републике Српске», број 66/13 и број 8/14), није могуће израчунати прецизан податак о плати у јавном и приватном сектору. Прије свега, унутар подручја, пословни субјекти могу бити у државном, приватном, задружном или мјешовитом власништву. Друго, јавни сектор обухвата све субјекте који се финансирају из буџета, те га није могуће поистовјетити са било којим од подручја Класификације дјелатности.

Наравно, опште је познато да су просјечне плате одувијек биле веће у јавном него у приватном сектору. У децембру 2024. просјечна нето плата у подручјима Државна управа, Образовање и Здравствена заштита



је износила 1 569 КМ, а просјек свих осталих подручја је износио 1 365 КМ. У истом периоду, просјечна нето плата у субјектима у приватној својини је износила 1 294 КМ, а просјек свих осталих субјеката је 1 545 КМ.

Стручна спрема и плата

Велики утицај на просјечну плату има и степен стучног образовања радника. Тако на примјер, у 2024. години у подручју Државне управе ради око 50% запослених који имају високу или вишу стручну спрему, док је у подручју Прерађивачке индустрије запослено око 9% таквих радника. Неквалификовани и полуквалификовани радници представљају око 11% укупно запослених у индустрији, а само 1% у државној управи. Притом, статистички подаци показују да су у посљедњих 10 година просјечне нето плате порасле више у индустрији (2 пута више) него у државној управи (1,5 пута више).

Градови и општине

Када су у питању градови и општине, плата се утврђује на исти начин као за цијелу Републику Српску, а објављује се на годишњем нивоу. Просјечна плата једне општине зависи од броја субјеката који активно послују на њеној територији и њиховог подручја дјелатности, броја запослених који раде на територији те општине, као и индивидуалних карактеристика радника као што су стручна спрема и године радног стажа.

Највећу нето просјечну плату у 2024. години примили су радници у општинама Станари, 1725 КМ, Угљевик, 1675 КМ и Гацко, 1636 КМ, гдје се налазе значајни пословни субјекти који запошљавају велики број радника, те у граду Бања Лука, 1573 КМ, која је административни центар Републике Српске и њен највећи град. Са друге стране, најмање су зарадили запослени у изразито неразвијеним општинама, Језеро, 962 КМ и Купрес, 985 КМ које имају веома мали број како пословних субјеката тако и запослених радника.

Ако се узме у обзир инфлација, дакле реално гледано, у Републици Српској је нето плата порасла за 8,3%. Ситуација је слична када су у питању земље у региону. У Федерацији БиХ просјечна нето плата реално је већа за 7,4%, у Црној Гори за 7,1%, а у Србији за 9,1%. У Хрватској просјечна нето плата реално је већа за 11,5%, док је у Словенији дошло до повећања за 1,8% у 2024. години у односу на 2023. годину.



Пишу: **Долорес Пеулић и Милка Лончар Антић**

Предшколско васпитање и образовање у Републици Српској, радна 2024/2025. година

Недостатак вртића проблем за читаво друштво

У задњих десет година број дјеце укључене у предшколско образовање повећао се за 9 634, односно 105,9%. Иако је 2,1% дјеце уписано изнад дозвољеног капацитета, на мјесто у предшколским установама чека још 4 669 дјеце

Циљ предшколског васпитања и образовања је подстицање дјечјег развоја, учење засновано на искуству и интересовањима, стицање нових искустава и проширивање знања о себи, другим људима и свијету око себе. Оно је потребно за даље васпитање и образовање и укључивање дјеце у друштвену заједницу, поштујући и уважавајући права и могућности дјеце.

Програм предшколског васпитања и образовања у Републици Српској обавља се у предшколским установама, основним школама, школама за дјецу са сметњама у развоју и центрима за социјални рад у неразвијеним и изразито неразвијеним јединицама локалне самоуправе у којима не постоје предшколске установе, те установама социјалне заштите у којима су смјештена дјеца без родитељског старања. Предшколским васпитањем и образовањем обухваћена су дјеца узрасног периода од шест мјесеци до поласка у школу.

Циљ статистике предшколског образовања је производња података о броју предшколских установа, броју дјеце, васпитних група и запослених, као и броју дјеце која су похађала програм за дјецу у години пред полазак у школу. Статистиком предшколског васпитања и образовања обухваћене су све јавне и приватне установе за предшколско васпитање и образовање у Републици Српској. Подаци се прикупљају са стањем на дан 1. октобра посматране године.



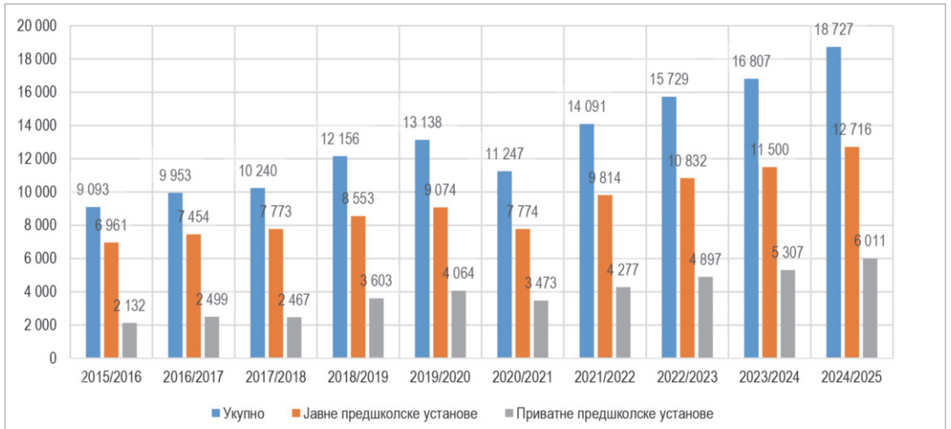

Графикон 1. Број дјеце у предшколским установама, радна 2015/2016-2024/2025. година

Повећава се број објеката

Предшколска установа се може организовати као дјечји вртић или клуб за дјецу. У радној 2024/2025. години програм предшколског васпитања и образовање изводи се у 128 предшколских установа, односно у 231 објекту. Иако је број приватних установа већи од броја јавних, усљед организације предшколских установа у Републици Српској, гдје једну установу може чинити више објеката, више од половине објеката у којима се изводи програм предшколског образовања припада јавним установама (53,2%). У јавним установама борави 2/3 од укупног броја дјеце, а преостала 1/3 у приватним предшколским установама.

За десет година број објеката за предшколско образовање повећао се за 107. У радној 2015/2016. години предшколско образовање било је организовано у 43 јединице локалне самоуправе (градови и општине) у Републици Српској, а у 2024/2025. години тај број се повећао на 48. Град Бања Лука је јединица са највећим бројем објеката, њих 80.

Број дјеце удвостручен

У радној 2024/2025. години број дјеце која су обухваћена неким програмом предшколског васпитања и образовања је 18 727. Од укупног броја дјеце, више од половине су дјечаци, 51,3%. Број дјеце која бораве у предшколским установама, у односу на претходну годину, већи је за 11,4%.

У задњих десет година број дјеце укључене у предшколско образовање повећао се за 9 634 односно 105,9%. Данас, од укупног броја дјеце старости од шест мјесеци до поласка у школу, предшколским образовањем (укључујући и програм за дјецу у години пред полазак у школу) обухваћена је трећина дјеце у Републици Српској[1]). Иако је 2,1% дјеце уписано изнад дозвољеног капацитета, у радној 2024/2025. години на мјесто у предшколским установама чека још 4 669 дјеце. Од тога, у јавним предшколским установама на мјесто чека 4 067 дјеце, а у приватним установама њих 602.

Програмом обухваћена половина дјеце старије од 3 године

Као дио иницијативе Европског простора образовања, државе чланице Европске уније договориле су се да до 2030[2]) године најмање 96% дјеце узраста од три године до поласка у школу учествује у предшколском васпитању и образовању. Ако упоредимо задње расположиве податке Евростата који се односе на 2022. годину, видимо да је обухват дјеце предшколским образовањем за ниво Европске уније 93,1%. У већини земаља, преко 80% дјеце старости три и више година обухваћено је програмом предшколског васпитања, док је нпр. у Француској обухват дјеце 100%. У Републици Српској половина[3]) дјеце старости три и више година укључена је у предшколско образовање. У тај обухват, поред дјеце старости три и више година која су обухваћена програмом предшколског васпитања и образовања, укључена су и дјеца која похађају припремни програм пред полазак у школу, а која у исто вријеме не похађају вртић.

Више дјеце у васпитним групама

Иако Закон о предшколском васпитању и образовању прописује број дјеце у појединачним васпитним групама који не смије прелазити прописане стандарде и нормативе, тај број је према посљедњим подацима Републичког завода за статистику нешто већи од предвиђеног.

Према Закону, број дјеце у јаслицама може бити до 15, а према подацима Завода у просјеку у јаслицама борави 16,5 дјеце. У васпитној групи од 3 до 4 године, према Закону може бити највише 21 дијете, а у 2024/2025. години тај број у просјеку је 25,1. Слична је ситуација и у осталим васпитним групама, гдје је број дјеце у просјеку већи за двоје. Такође, све установе у Републици Српској и даље немају јасличке групе у којима могу боравити дјеца до 3 године старости.

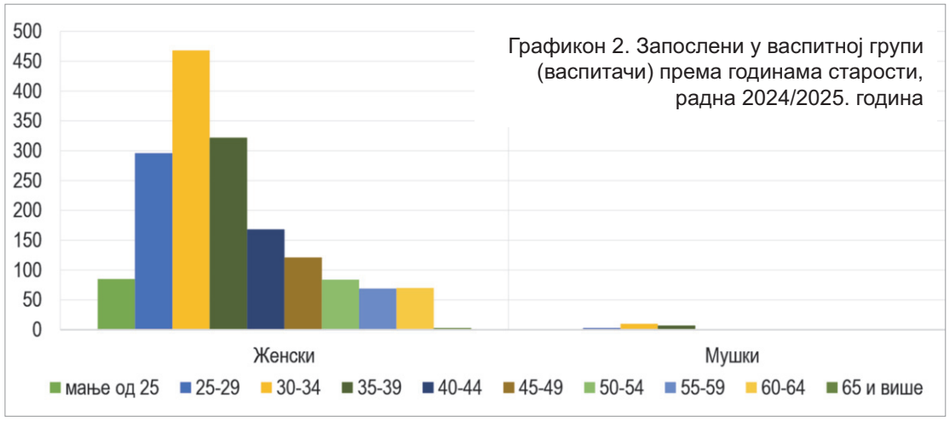

Графикон 2. Запослени у васпитној групи (васпитачи) према годинама старости, радна 2024/2025. година

[1] Податак за радну 2023/2024. годину

[2] https://education.ec.europa.eu/education-levels/early-childhood-education-and-care/about-early-childhood-education-and-care#:~:text=What%20is%20our%20goal%3F,education%20and%20care%20by%202030.

[3] Податак за радну 2022/2023. годину



Један васпитач на 11 дјеце

Повећање броја дјеце у посљедњих десет година за 105,9%, прати и подједнако повећање броја запослених за 105,5%.

У радној 2015/2016. години у предшколским установама било је запослено 1 392 лица, и са дјецом су радила 724 васпитача, што значи да је један васпитач радио са 13 дјеце. Данас, у радној 2024/2025. години имамо укупно 2 861 запосленог, а 59,7% су васпитачи. Данас један васпитач ради у просјеку са 11 дјеце. Старости између 25 и 40 година је скоро 2/3 васпитача.

Предшколско васпитање, као саставни дио јединственог система васпитања и образовања у Републици Српској представља основ цјеложивотног учења и цјеловитог развоја дјетета, те има потенцијал да успостави темеље каснијег успјеха у образовању, благостању, запошљавању, друштвеној интеграцији и као такво представља значајну инвестицију сваке земље.

Пишу: **Долорес Пеулић и Милка Лончар Антић**

Основно образовање у Републици Српској, школска 2024/2025. година

Број ученика за деценију смањен за 12,5%

На почетку школске 2024/2025. године у основно образовање укључено је 82 346 ученика. У задњих 10 година број ученика у редовном основном образовању смањио се за 11 730 ученика

Свако дијете има једнака права и једнаке могућности у основном васпитању и образовању без дискриминације по било ком основу. Основним образовањем подстиче се интелектуални, физички, емоционални и социјални развој самосвјесног, независног и одговорног ученика спремног да учи, зна да примјењује знања, креативно мисли и ствара. Такође, задатак основног образовања је и стицање и развијање кључних компетенција потребних за наставак школовања и цјеложивотно учење. Паралелно са стицањем основног васпитања и образовања, може се стицати и умјетничко образовање и васпитање (музичко, балетско). У Републици Српској основно васпитање и образовање обавезно је и бесплатно за сву дјецу узраста од шест до 15 година живота. До школске 2003/2004. године основно образовање трајало је осам година, а од 2003/2004. године траје девет година.

Циљ статистике основног образовања је производња података о стању, структури и развоју школа и одјељења, о структури и кретању ученика и наставника, о резултатима школовања и наставном кадру који проводи програм основног образовања. Статистиком основног образовања обухваћене су све редовне основне школе, основне школе за ученике са сметњама у развоју, основне музичке и балетске школе и основне школе за образовање одраслих.



Подаци се прикупљају са стањем на дан 25. септембар.

Школа у статистици образовања

У статистици образовања школом се сматра група ученика организованих у једну школску јединицу, са једним или више наставника који изводе наставу одређене врсте по одређеном наставном плану и програму, без обзира да ли је школа централна/матична, самостална, подручно одјељење или одјељење при другој врсти школе. На почетку школске 2024/2025. године Република Српска има 192 основне школе, од чега је 188 редовних основних школа, а четири су специјалне школе за дјецу са сметњама у развоју. У редовним основним школама дјеца са сметњама у развоју могу бити укључена у редовну наставу или могу похађати одјељења одвојена за дјецу са сметњама у развоју. У Републици Српској имамо четири специјалне школе за дјецу са сметњама у развоју, а настава се организује и путем 31 одјељења гдје се одвојено посматрају дјеца која похађају разредно – предметну наставу и наставу која се изводи по нивоима образовања у која се уписују дјеца са сметњама у развоју у складу са налазом и мишљењем стручне комисије.

Редовне основне школе у свом саставу могу имати матичну школу и подручна одјељења. Подручна одјељења могу бити деветоразредна и петоразредна. Подручно деветоразредно одјељење школе које од VI до IX разреда има мање од 36 ученика, престаје да ради као деветоразредно и наставља да ради као петоразредно одјељење. Изузетно од овог, подручно деветоразредно одјељење може наставити да ради и са мањим бројем ученика уколико се настава изводи у комбинованим одјељењима. Подручно петоразредно одјељење школе престаје да ради ако има мање од пет ученика. Изузетно од овог, подручно петоразредно одјељење може наставити да ради и са мањим бројем ученика уколико би безбједност ученика била угрожена при доласку и одласку из школе. Број петоразредних подручних одјељења у последњих 10 година смањен је за 63, док је број деветоразредних школа остао непромијењен. Више од 100 ученика имају само три петоразредне школе, док нешто више од половине, њих, 57,8%, има мање од 10 ученика. Мање од 50 ученика има 43,0% подручних деветоразредних школа.

Континуирани пад првачића

На почетку школске 2024/2025. године у основно образовање укључено је 82 346 ученика. Од укупног броја ученика редовну основну школу похађа 81 940 ученика, а основну школу за дјецу са сметњама у развоју 406 ученика. У васпитно образовни рад редовних основних школа укључено је и 2 099 ученика са сметњама у развоју. Укључивање дјеце са сметњама у развоју у рад редовних основних школа је у константном порасту, с циљем интеграције дјеце у друштво. У задњих 10 година број ученика у редовном основном образовању смањио се за 11 730 ученика



(12,5%). Континуирано пада и број ученика уписаних у први разред. Последњих 10 година број уписаних ученика у први разред редовног образовања смањен је за 1 643 ученика (15,4%). У посматраном периоду, у 25 општина број ученика у првом разреду смањен је за 20 и више. Повећање броја уписаних биљежи Град Источно Сарајево и то за 55 ученика. У школској 2024/2025. години у први разред уписано је 9 017 ученика. У основне школе у Бањој Луци уписана је петина од укупног броја првачића.



Комбинована одјељења

Према Закону о основном образовању одјељења у основним школама могу бити некомбинована и комбинована. На почетку школске 2024/2025. године већина је некомбинованих одјељења (87,7%), док су 12,3% одјељења у којима су ученици који похађају два или више различитих разреда. Од укупно 613 комбинованих одјељења у нижим разредима (од I до V разреда), највише се у одјељењима комбинују два разреда (77,4%). Међутим, у 18,9% одјељења искомбинована су три разреда, а у 3,7% чак четири и више разреда. Виши разреди имају само 16 комбинованих одјељења и то само од два разреда.

Један наставник образује 10,5 ученика

Данас у основним школама наставу реализује укупно 7 841 наставник, од којих су скоро 3/4 жене. У редовном образовању наставу предаје 7 779 наставника, а у школама за дјецу са сметњама у развоју њих 62. Са пуним радним временом ради 5 162 наставника. Број наставника приказан у еквиваленту пуне запослености износи 6 394,6 наставника. Однос броја наставника и ученика у редовном образовању је 1:10,5, а у образовању за дјецу са сметњама у развоју 1:6,5.

Промјена или напуштање школе

У току школске 2023/2024. године 1 585 ученика промијенило је школу што је у односу на претходну годину мање за 8,2%.
Одлазак у другу школу у Републици Српској је више од половине ученика навело као разлог промјене школе, њих 57,4%.
Трећина ученика је као разлог промјене навела одлазак у иностранство, њих 33,4%, док је 6% ученика школу промијенило због одласка у другу школу у Федерацији БиХ. Основну школу у школској 2023/2024. години напустила су 24 ученика.
Стопа напуштања основног образовања је свега 0,03% и у складу је са европским препорукама (испод 10% укупно уписаних). Половина ученика, њих 13, основну школу напустила је из непознатих разлога. Лош успјех био је разлог за напуштање школе за пет ученика, социјални разлози за њих четворо, а двоје ученика школу је напустило због економских разлога.

У 2023/2024. школу завршило 9 794 ученика

На крају школске 2023/20024. године основну школу завршило је 9 794 ученика. Редовну основну школу завршило је 9 742 ученика, а школу за дјецу са сметњама у развоју 52 ученика. Редовну основну школу са 15 година старости завршило је 7 513 ученика, 2 202 ученика са 16 година старости, док 27 ученика има 17 година. Старост ученика који су завршили школу за дјецу са сметњама у развоју креће се од 15 до 20 година.

Образовни систем сваке земље представља један од најјачих инструмената у изградњи квалитета и просперитета државе која ће бити у могућности да својим грађанима обезбједи квалитетан и достојанствен живот.
Посљедица смањења броја ученика у основним школама ће бити смањење броја ученика у средњим школама, затим смањење броја студената на високошколским установама што у коначници води и до недостатка радне снаге. Континуирано опадање броја ученика у основним школама је показатељ и демографске слике становништва Републике Српске

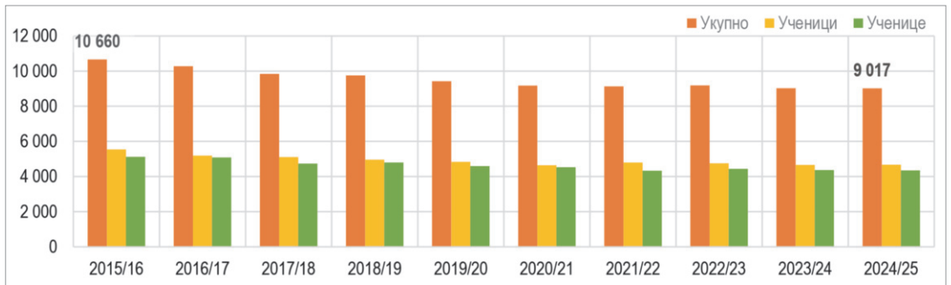

Графикон 1. Уписани ученици у први разред редовне основне школе, 2015/16 – 2024/25

Пише: **Биљана Тешић**

Каква је структура издатака једног просјечног домаћинства у Републици Српској

Храна и становање однесу половину прихода

Структура потрошње према главним одјељцима показује да се скоро једна трећина укупних мјесечних издатака односи на храну и пиће, 28,8%, док се на становање, воду, електичну енергију, плин и друге енергенте односи 23,6% од укупне мјесечне потрошње

Анкета о потрошњи домаћинстава је статистичко истраживање којим се од анкетираних домаћинстава прикупљају подаци о издацима за потрошњу, потрошњи из властите производње, приходима, као и подаци о важнијим показатељима животног стандарда (услови становања, снабдјевеност домаћинстава трајним потрошним добрима, начину загријавања стана, путовањима, односно годишњим одморима), те подаци о основним демографским, економским и социјалним карактеристикама домаћинстава.

Структура издатака за потрошњу прати се према међународној класификацији COICOP, која их разврстава на 12 главних група: (1) Храна и безалкохолна пића; (2) Алкохолна пића и дуван; (3) Одјећа и обућа; (4) Становање, електрична енергија, плин, вода и остали енергенти; (5) Намјештај, опрема за домаћинства и услуге у домаћинству; (6) Здравство; (7) Превоз; (8) Комуникације; (9) Рекреација и култура; (10) Образовање; (11) Угоститељске услуге и услуге смјештаја, (12) Услуге осигурања и финансијске услуге и (13) Остали производи и услуге.





Графикон 1. Просјечни мјесечни издаци по домаћинству према главним групама издатака, 2021/2022.

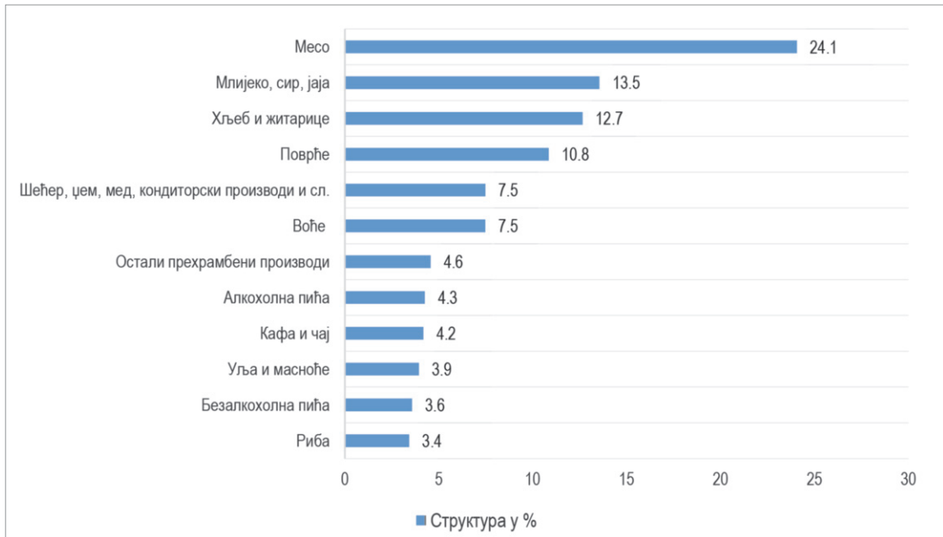

Графикон 2. Просјечни мјесечни издаци по домаћинству према категоријама исхране, 2021/2022.

Иако се подаци, који су предмет ове анализе, односе на 2021/2022. годину, уз чињеницу да се просјечна мјесечна потрошња мијења кроз године (узимајући у обзир инфлацију и друге факторе који утичу на висину потрошње), ако посматрамо све године када је анкета о потрошњи домаћинстава спроведена, можемо закључити да се структура потрошње и навике у потрошњи нису значајно мијењали. У Републици Српској у 2021/2022. години, просјечно домаћинство је имало 2,8 чланова и просјечни мјесечни издаци за потрошњу су износили 1 798,65 КМ по домаћинству. У просјеку, једно домаћинство мјесечно троши 540,83 КМ за храну и пиће, док су издаци за непрехрамбене производе и услуге износили 1 257,82 КМ. Дакле, структура по-

трошње према главним одјељцима показује да се скоро једна трећина укупних мјесечних издатака односи на храну и пиће, 28,8%, затим на становање, воду, електичну енергију, плин и друге енергенте се односи 23,6% од укупне мјесечне потрошње, те на превоз 14,2% укупне мјесечне потрошње.

Ако се сумирају основни мјесечни издаци домаћинства (храна, режијски издаци, здравство, превоз и образовање) може се видјети да су скоро 70,0% издатака основни издаци који се не могу избјећи и они мјесечно износе 1 247,86 КМ за просјечно домаћинство у Републици Српској. Ако се анализира категорија исхране, гдје је и највећа потрошња, 540,83 КМ, мјесечно се највише новца издваја за месо, 24,1%, затим на млијеко, сир и јаја, 13,5%, хљеб и житарице, 12,7%, поврће, 10,8%. Од укупних издвајања на храну и пиће, најмање се издваја за рибу, 3,4% и безалкохолна пића, 3,6%. Категорија издатака за становање, вода, електична енергија, плин и други енергенти је друга највећа категорија издатака домаћинстава, 23,6%, од чега на становање гдје је укључено одржавање стамбене јединице, стварна и импутирана рента, одлази 16,1% укупне потрошње, док су режијски трошкови (вода, струја, плин и други енергенти) 7,5%.



Разлике по домаћинствима

Просјечна мјесечна потрошња у градским домаћинствима износи 1 870,60 КМ, док просјечна мјесечна потрошња у неградским домаћинствима износи 1 745,82 КМ. Једночлано домаћинство у просјеку има мјесечну потрошњу 953,40 КМ, двочлано 1 494,94 КМ, док домаћинства која имају три члана у просјеку мјесечно троше 1 978,96 КМ. Четворочлана домаћинства у просјеку имају мјесечну потрошњу 2 464,54 КМ, а домаћинства са пет и више чланова у просјеку мјесечно троше 2 872,85 КМ. Ако посматрамо потрошњу по типу домаћинстава, старија самачка домаћинства (65 година и више) имају најниже мјесечне издатке, 833,69 КМ. Највеће мјесечне издатке имају брачни парови са дјецом и другим сродницима и њихова потрошња у просјеку износи 3 068,78 КМ мјесечно.



Међутим, ако упоредимо просјечну мјесечну потрошњу породица коју чине брачни пар са двоје дјеце чија потрошња износи 2 526,19 КМ са породицама коју чини брачни пар са троје и више дјеце и чија је потрошња у просјеку 2 650,40 КМ, можемо видјети да нема велике разлике у мјесечној потрошњи (разлика је 124,21 КМ). Према статусу активности носиоца домаћинства, највећу просјечну мјесечну потрошњу имају домаћинства гдје је носилац домаћинства запослен и она износи 2 155,72 КМ, док је најмања просјечна мјесечна потрошња у домаћинствима у којима је носилац домаћинства домаћица и она износи 1 032,89 КМ.

Ако посматрамо просјечну мјесечну потрошњу према степену образовања носиоца домаћинства, очекивано, највећа просјечна мјесечна потрошња је код домаћинстава гдје носилац домаћинства има завршену вишу или високу школу и износи 2 324,89 КМ, док најмању просјечну мјесечну потрошњу имају домаћинстава гдје је носилац домаћинства без школе и износи 929,80 КМ. У Републици Српској 73,0% домаћинстава се изјаснило да не штеди и да у цјелости потроши сав свој годишњи приход, док 27,0% домаћинстава ипак нешто уштеди.

Пише: Лазо Шегрт

Кретања у сектору мљекарства у Републици Српској, 2020 - 2024. година

Производња стабилна, потенцијал огроман

Производња сировог свјежег млијека посљедњих година има мала одступања и осцилације када је у питању количина и врста млијека. Производња чврстих млијечних производа (сиреви, намази, маслац, млијеко у праху) који имају већу тржишну вриједност и дуготрајност, нису значајно заступљени у производном програму наших мљекара и чине свега 18% од укупне производње. Стога ова група млијечних производа доминира у увозном асортиману, јер је то једини начин да се задовоље потребе становништва

Производња и прерада свјежег млијека представља један од најзначајнијих пољопривредних сектора у Републици Српској. Доприноси запошљавању у примарној производњи, преради и дистрибуцији млијечних производа. Обезбјеђује прехрамбену сигурност Републике Српске, јер у највећој мјери задовољава потребе становника за већином млијечних производа који су од огромног значаја са количинског и нутритивног аспекта.

Република Српска извози значајне количине млијека и млијечних производа, што доприноси трговинском билансу и економској стабилности. Производња млијечних производа на газдинству обезбјеђује додатне приходе члановима газдинства који су од кључног значаја за опстанак у руралним крајевима. Поред економске улоге, мљекарски сектор важан је за одрживост пољопривреде, односно за заштиту животне околине, јер подстиче развој сточарства, употребу пашњака и побољшање плодности земљишта кроз рециклажу органских материја. На крају, можемо слободно закључити да мљекарски сектор игра кључну улогу у прехрамбеној индустрији и руралном развоју.

У прилог значају сектора мљекарства за Републику Српску говоре бројни расположиви статистички и административни подаци. Према посљедњим расположивим резултатима Економских рачуна у пољопривреди, вриједност остварене производње млијека свих врста (кравље, козије и овчије млијеко) током 2023. године у Републици Српској износила око 320 милиона КМ. Тако мљекарство припада областима са највећом вриједношћу примарне пољопривредне производње и учешћем у укупној вриједности остварене пољопривредне производње од 12,3% која се додатно увећава прерадом млијека у различите производе. У 2024. години Република Српска је исплатила око 35 милиона КМ као подстицаје за производњу млијека која је обухватила укупно 3 583 газдинства. Све ово указује на чињеницу да мљекарство значајно доприноси запошљавању и економском расту, посебно у руралним подручјима Републике Српске.

О генералном значају млијека за економију, рурални развој и прехрамбену сигурност говори чињеница да је на нивоу Европске уније одговарајућом директивом (Директива Савјета 96/16/EZ) успостављена статистика млијека као посебна статистичка област, која обезбјеђује производњу јединствених и међународно упоредивих индикатора на основу којих се прати развој у сектору мљекарства. Републички завод за статистику је у највећој мјери хармонизовао своје статистичке активности са поменутом директивом. У наставку овог текста анализираћемо најзначајније аспекте сектора мљекарства у Републици Српској на основу расположивих и најзначајнијих статистичких, али и административних података.

Производња и коришћење млијека на пољопривредним газдинствима

На основу расположивих података из редовних статистичких истраживања, анализирана је производња млијека на газдинствима са фокусом на кравље млијеко, као доминантан облик производње, као и различити облици потрошње млијека на газдинствима. Производња сировог свјежег млијека у Републици Српској, као једна од најзначајнијих производа пољопривреде, посљедњих година има мала одступања и осцилације када је у питању количина и врста млијека. Неколико посљедњих година производњу млијека карактерише стабилност производње која се креће око 285 милиона литара годишње. Доминантна је производња сировог крављег млијека које у просјеку чини око 98% од укупно остварене производње свјежег млијека, док су у значајно мањем проценту заступљене производње козијег (око 1,5%) и овчијег млијека (око 0,5%).

Претходни резултати указују да је током 2024. године произведено укупно око 282 милиона литара сировог крављег млијека што је незнатно смањење од 1% у односу на претходну годину. Број музних крава смањен је за нешто више од седам хиљада грла или девет одсто у периоду од 2020. до 2024. године. На дан 1. децембра 2024. године, број музних говеда износио је 73 857, што је за три одсто мањи број у односу на претходну годину. Просјечна млијечност крава у Српској, према расположивим претходним подацима у 2024. години износила је око 3,8 хиљада литара по грлу. Иако се број музних грла смањио у посматраном периоду, повећање продук-

Табела 1. Производња свјежег крављег млијека у Републици Српској, 2020 - 2024.

	2020	2021	2022	2023	2024
Количина намуженог крављег млијека (мил. литара)	266	265	292	285	282
Број музних крава	81 146	75 714	80 351	76 140	73 857
Количина млијека по музном грлу, литара	3 255	3 760	3 665	3 740	3 810

тивности односно унапређење млијечности музних грла је утицало на стабилност производње.

Производња млијека по музном грлу иако расте из године у годину и даље није на задовољавајућем нивоу и износи у око 3,8 хиљада литара по музној крави, што је за око 50% мање у односу на европски просјек који је достигао 7,8 хиљада литара по музној крави у 2023. Путем расположивих статистичких података уочене су и значајне разлике у оствареној млијечности у крупним пољопривредним газдинствима (око 5,5 хиљада литара) у односу на мала породична пољопривредна газдинства (око 2 хиљаде литара).

Носиоци производње млијека у Републици Српској јесу породична газдинства која дају око 95% укупне производње.

Због свега наведеног, у наставку анализе различитих аспеката мљекарске индустрије, на основу расположивих статистичких података ће се фокусирати искључиво на кравље млијеко.

Коришћење крављег млијека на газдинству

Од укупно 281,6 милиона литара крављег млијека произведених на газдинствима Републике Српске током посматране 2024. године, највећи дио од 45,5% или 128,1 милион литара, организовано су откупиле мљекаре. Од те укупно откупљене количине млијека, 94 милиона литара или 73,4% откупиле су мљекаре регистроване на подручју Републике Српске, док су осталу количину од 34,1 милион литара или 26,6% откупиле мљекаре са подручја Федерације БиХ. Релативно низак проценат откупљног млијека указује на екстензивност и ниску тржишну оријентисаност домаће производње млијека. Наиме, највеће количине млијека у вриједности од 153,5 милиона литара или 54,5% од укупне количине сировог млијека, завршава у преради на фармама, односно у производњи сира, кајмака, киселог млијека и другог, или се користе за сопствену потрошњу и директну продају и исхрану подмлатка (Табела 2).

Табела 2. Биланс стања свјежег крављег млијека у Републици Српској, 2024.

Биланс крављег млијека	Количина млијека, мил. литара
1. Производња крављег млијека	281,6
2. Кравље млијеко откупљено од мљекара и осталих откупљивача	128,1
2.1. Откупљено од стране мљекара са подручја РС	94,0
2.2. Откупљено од стране мљекара са подручја ФБиХ	34,1
3. Млијеко за исхрану подмлатка	24,6
4. Млијеко за пиће за кућну потрошњу	23,1
5. Млијеко продато директно на кућном прагу, зеленим пијацама ...	25,6
6. Млијеко за производњу млијечних производа на газдинству	79,6
7. Губици млијека	0,6

Највећа количина млијека која остане на газдинству потроши се на производњу млијечних производа који се пласирају на тржиште или се користе за сопствену потрошњу чланова газдинства. Током 2024. године, према резултатима анкетног истраживања, око 79,6 милиона литара сировог крављег млијека или 28,3% од укупне производње искоришћено је за производњу сира, али и других млијечних производа о чему ће више бити ријечи у наставку.

Број газдинстава, као и количина млијека која се производи за сопствену потрошњу чланова газдинства или директну продају на газдинству или зеленој пијаци, годинама уназад је константна. У обје категорије потрошње, млијеко се обично користи за пиће и годинама уназад креће се око 50 милиона литара. У посматраној 2024. години ова количина млијека чини 17,3% од укупне количине произведеног крављег млијека или 31,7% од количине млијека које није испоручено мљекарама већ задржано на газдинству. У 2024. години на фармама је искоришћено око 24,6 милиона литара млијека или 8,7% од укупно произведене количине млијека за исхрану телади. Ова количина млијека смањује се из године у годину јер се смањује број телади, а на фармама које производе млијеко у већој мјери користе се замјене за млијеко.

Прерада млијека и производња млијечних производа

У Републици Српској, сирово кравље млијеко прерађује се на савремен начин у оквиру индустријских погона мљекара и традиционално код произвођача млијека на газдинствима. Тако је током 2024. године у



оквиру мљекара прерађено укупно 97,9 милиона литара крављег млијека и произведено 73 342 тоне различитих млијечних производа (укључујући и сурутку). Са друге стране, око 80 милиона литара сировог млијека потрошено је на производњу млијечних производа на газдинствима и том приликом произведено је око 37 162 тоне млијечних производа (укључујући конзумно млијеко, а без сурутке).

Индустријска прерада млијека

Млијечна индустрија у Републици Српској представља један од најзначајнијих сегмената пољопривредно-прехрамбеног сектора. Генерално, Република Српска има добру, развијену инфраструктуру за производњу и прераду млијека, а самим тим успијева да обезбиједи стабилно снабдијевање становништва висококвалитетним производима. У прилог томе говори чињеница да су током 2024. године мљекаре од произвођача откупиле сировог млијека у вриједности од око 90 милиона КМ, а да је тржишна вриједност млијечних производа произведених у Републици Српској и реализованих на тржишту износила 171 милион КМ. Ипак, чини се да су потенцијали, ове генерално виталне индустрије, значајно већи у односу на оно чиме тренутно располажемо.

Откуп млијека од стране мљекара

Током 2024. године на подручју Републике Српске дјеловало је укупно осам мљекара различитих капацитета и производњачке структуре, које се искључиво баве прикупљањем и прерадом сировог крављег млијека. То значи да нема организованог откупа и прераде козијег и овчијег млијека на подручју Српске. Мљекаре су током 2024. године прикупиле укупно 97,9 хиљада тона сировог крављег млијека што је за 6,1% већа количина од у односу на претходну годину, са просјечним садржајем млијечне масти од 3,88% и протеина од 3,37%. Највећу количину млијека (91,3% од укупне количине) мљекаре су прикупиле директно од произвођача (пољопривредних газдинстава), а само мањи дио (8,7%) путем посредника, тј. организованих откупљивача млијека (углавном земљорадничких задруга). Треба нагласити да су двије највеће мљекаре које дијелују на подручју Републике Српске, током посматране 2024. године заједно прикупиле 92,1% од укупне количине сировог крављег млијека.

Табела 3. Откуп сировог крављег млијека од стране мљекара у Републици Српској, 2020 - 2024.

	2020	2021	2022	2023	2024
Откуп крављег млијека, тона	108 692	93 218	89 084	92 327	97 924
... од тога са фарми из РС	91 443	87 232	84 909	87 094	93 955
... од тога са фарми из ФБиХ	6 416	5 550	3 751	3 595	3 814
... од тога са фарми из ДБ	2 385	351	64	110	-
... из других извора[1]	8 448	85	351	502	155
Просјечан садржај масти, %	3,82	3,89	3,91	3,85	3,88
Просјечан садржај протеина, %	3,27	3,33	3,32	3,29	3,37
Откупна цијена, КМ/литар	0,57	0,57	0,76	0,90	0,92

[1] Млијеко у ринфузи купљено од других мљекара из ФБиХ и увезено из других држава

Највећу количину млијека (95,9%) од укупне количине, мљекаре су прикупиле од произвођача лоцираних на подручју Републике Српске. Мањи дио сировог млијека прикупљен је од газдинстава са подручја Федерације БиХ (око 3,9%) и увезен из других држава (0,2%).

Оно што је карактеристично за претходну годину јесте да су мљекаре са подручја Републике Српске откупиле рекордну количину сировог крављег млијека од наших фармера, у вриједности од 94 хиљаде тона млијека, што је за чак за 7,9% већа количина од количине прикупљене током претходне године, односно за 2,7% већа количина од досадашње рекордне количине из 2020. године. Карактеристична је, такође, и чињеница да су током посматране године мљекаре прекинуле званичан откуп од произвођача са подручја Дистрикта Брчко, као и то да су значајно смањили увоз сировог млијека које је углавном долазило из Србије. Годинама уназад уочава се и тренд смањења откуп млијека од фармера са подручја Федерације БиХ, тако је овај промет у



посматраном петогодишњем периоду смањен за скоро 40%.

Просјечна откупна цијена сировог крављег млијека у 2024. години износила је 0,92 КМ по литру, што је за свега 0,02 КМ или 2,2% већа цијена по литри у поређењу са просјечном откупном цијеном млијека из претходне године, која је износила 0,90 КМ/литри. То значи да су мљекаре из Републике Српске током 2024. године откупиле млијеко у вриједности од око 90 милиона КМ. Рекордно повећање просјечне откупне цијене млијека забиљежено је 2022. године када је у односу на претходну годину дошло до повећања од чак 33,3% тј. са 0,57 на 0,76 КМ/литри сировог млијека. Наиме, појава пандемије COVID-а у 2019. години, а затим и украјинска криза, проузроковале су значајне поремећаје на тржишту енергената и ланцу трговине, раст инфлације, а самим тим и значајан раст цијена основних инпута пољопривредне производње, укључујући и сточну храну, што се директно одразило на производњу и прераду млијека у Републици Српској.

С обзиром на значајан раст цијена основних инпута у производњи млијека, повећала се и откупна цијена млијека, што је опет довело до значајног повећања цијене високо вриједних производа попут сира, маслаца, јогурта и осталих млијечних производа у продаји.

Производња млијечних производа у мљекарама

Укупна количина млијечних производа које су мљекаре у Републици Српској произвеле током 2024. године износила је 73 342 тоне, што је за 4,5% већа количина у поређењу са производњом из претходне године.

На основу расположивих података можемо закључити да структура производног програма мљекара у Републици Српској није задовољавајућа, јер су оријентисане прије свега на производњу конзумног млијека и ферментисаних млијечних производа који имају ниску тржишну вриједност и нису дуготрајне, а заједно чине 81,8% од укупно реализоване производње у 2024. години. Са друге стране, производња чврстих млијечних производа (сиреви, намази, маслац, млијеко у праху) који имају већу тржишну вриједност и дуготрајност, нису значајно заступљени у производном програму наших мљекара и чине свега 18,2% од укупне производње. Управо због ове чињенице, ова група високо вриједних млијечних производа доминира у увозном асортиману, јер је то једини начин да се задовоље потребе становништва.

Табела 4. Производња млијечних производа у мљекарама у Републици Српској (2020 - 2024.)

Назив производа	2020	2021	2022	2023	2024
Млијеко за пиће, t	46 808	33 936	28 788	30 280	32 049
Павлака (врхње), t	7 407	7 257	8 073	8 527	8 791
Ферментисани производи, t	23 291	22 873	24 753	26 912	27 942
Жуто масни производи, t	237	249	287	270	291
Сир од крављег млијека, t	3 798	3 859	3 774	3 798	3 787
Напици на бази млијека, t	358	288	249	209	196
Сурутка, t[2]	195	221	196	187	285

[2] Само сурутка која је упакована и пласирана на тржиште



Млијеко за пиће (конзумно млијеко)

Подаци о производњи млијека за пиће указују на значајне варијације током посматраног петогодишњег периода. Подаци указују на пад производње овог млијечног производа до 2022. године са 46 808 тона на 28 788 тона, што је за чак 38,5% мања производња. Истовремено, то је најмања евидентирана производња овог млијечног производа током вишедеценијског праћења ових статистичких показатеља. Након тога, биљежи се лагани опоравак производње, тако да је током посматране 2024. године остварена производња од 32 049 тона што је за 11,3% већа количина у односу на рекордно ниску 2022. годину.

Ферментисани производи

Послије млијека за пиће, јогурт и остали ферментисани производи (кисело млијеко, кефир и сл.) представљају најзначајнији производ наше мљекарске индустрије који континуирано расте из године у годину. Тако је у посматраној 2024. години остварена рекордна производња од 27 942 тоне ове групе производа, што је за 3,8% већа количина у односу на претходну годину.

Павлака (врхње)

Слично ферментисаним млијечним производима, производња павлаке показује континуирани раст током посматраног петогодишњег периода, да би у референтној 2024. години била остварена рекордна производња од 8 791 тона.

Маслац и остали жуто-масни производи

Производња жуто-масних производа (маслац, кајмак, намази и сл.) биљежи позитивна кретања у посматраном периоду и достигла је

количину од 291 тону, што је за 7,8% већа количина од претходне године.



Крављи сир

Производња сира од крављег млијека не показује значајне варијације у посматраном петогодишњем периоду, тако да је 2024. године остварена производња од 3 787 тона, што је за свега 0,3% мања количина у поређењу са претходном годином. Нажалост, у струкури сира доминирају свјежи сиреви (49,7% од укупне производње сира у 2024. години), који имају ниску тржишну вриједност и користе се углавном за даљу прераду.

Прерада на газдинствима

Према расположивим статистичким показатељима, значајна количина сировог крављег млијека остаје на газдинствима и користи се за потребе производње млијечних производа. Добијени млијечни производи користе се за своје потребе, тј. потребе исхране чланова домаћинства, али свакако и за пласман на тржиште и остваривање додатне добити. Наиме, малим породичним газдинствима која доминирају у структури наших газдинстава, прерада млијека у традиционалне производе представља одличну могућност за повећање дохотка на газдинству. Постојећа статистика производње млијека и употребе млијека на газдинству указује на чињеницу да је током 2024. године око 80 милиона литара крављег млијека остало на газдинствима и искоришћено за производњу млијечних производа, док се око 23 милиона литара млијека потрошило од стране чланова газдинства као млијеко за пиће.

На основу расположивих података и експертске процјене долазимо до податка да је на газдинстима произведено укупно 37 162 тоне млијечних производа. Наравно, доминантани производ јесте конзумно млијеко, које чини око 62% од укупне производње млијечних производа на газдинствима. С обзиром на то да се у Адресару пољопривредних домаћинстава налази укупно 43 141 домаћинство које се бави узгојем крава, долазимо до занимљивог податка да се у просјеку по домаћинству на годишњем нивоу троши око 535 литара млијека за пиће или 1,5 литара дневно из властите производње. Очекивано, послије млијека за пиће, најзаступљенији млијечни производи из властите радиности су сир и ферментисани производи тј. јогурт и кисело млијеко. Процјена је да тржишна вриједност млијечних производа произведених на газдинствима током 2024. године износила око 134,4 милиона КМ, што свакако указује на значај овог облика производње за остваривање додатних прихода пољопривредних домаћинстава и уопште за опстанак руралних средина Републике Српске.



Спољнотрговинска размјена

Увоз млијека и млијечних производа на тржиште Републике Српске у 2024. години износио је укупно 37,2 милиона КМ и значајно је већи у поређењу са претходном годином, за 6,2 милона КМ или 19,8%. Извоз млијека и млијечних

Табела 5. Производња млијечних производа на газдинствима у Републици Српској, 2024.

Назив производа	2024	
	потрошња млијека, хиљ. литара	производња, тона
Млијеко за пиће	23 162	23 162
Павлака (врхње)	3 889	486
Ферментисани производи	6 218	6 037
Жуто-масни производи (маслац, кајмак)	16 773	837
Сир од крављег млијека	52 720	6 640

Табела 6. Спољно трговинска размијена млијека и млијечних производа

	2020	2021	2022	2023	2024
Увоз (мил. КМ)	19,5	18,5	28,8	31,0	37,2
Извоз (мил. КМ)	30,2	25,2	40,5	48,9	54,5
Суфуцут (мил. КМ)	10,7	6,7	11,7	17,9	17,3
Покривеност увоза извозом (%)	154,7	136,4	140,8	157,6	146,5

Табела 7. Извоз млијечних производа из Републике Српске, 2020 – 2024. година, у мил. КМ

Млијечни производи	2020	2021	2022	2023	2024
Млијеко за пиће	16,5	12,0	16,5	21,4	22,9
Павлака и врхње	0,4	0,4	0,5	0,3	0,5
Млијеко у праху	0,5	0,3	3,1	0,2	0,7
Јогурт	3,9	2,7	5,6	9,8	11,1
Остали ферментисани производи	8,2	8,8	13,5	16,0	18,0
Сурутка	-	-	-	-	-
Маслац	-	-	-	-	-
Млијечни намази	0,1	0,3	0,4	0,4	0,5
Сир	0,6	0,7	0,9	0,8	0,8
Укупно	**30,2**	**25,2**	**40,5**	**48,9**	**54,5**

Табела 8. Увоз млијечних производа у Републику Српску, 2020 – 2024. године, у мил. КМ

Млијечни производи	2020	2021	2022	2023	2024
Млијеко за пиће	5,8	0,6	1,0	0,9	1,1
Павлака и врхње	0,6	2,0	9,2	6,1	8,5
Млијеко у праху	1,2	0,6	0,8	2,1	2,5
Јогурт	1,1	1,4	1,8	2,7	4,0
Остали ферментисани производи	0,4	0,9	1,0	0,7	0,7
Сурутка	2,5	2,6	2,6	1,4	0,7
Маслац	0,5	0,9	1,0	2,7	1,6
Млијечни намази	0,2	0,2	0,2	0,2	1,9
Сир	7,2	9,3	11,2	14,2	16,2
Укупно	**19,5**	**18,5**	**28,8**	**31,0**	**37,2**





производа такође је забиљежио раст од 5,6 милона КМ или 11,4%. Извоз млијека и млијечних производа биљежио је константан раст након 2020. године, те је вриједност извоза од 30,2 милиона КМ, повећана у петогодишњем периоду на 54,5 милиона КМ током 2024. године, што је раст од 80,4%. Истовремено, увоз млијека и млијечних производа је са вриједности од 19,5 милиона КМ, колико је износио 2020. године, повећан на 37,2 милиона КМ у 2024. години, што је повећање од 44%.





Спољнотрговински биланс млијека и млијечних производа био је позитиван током посматраног петогодишњег периода, с тим да је у току 2024. износио 17,3 милиона КМ и мањи је за свега 0,6% у односу на претходну годину, с обзиром да је у том периоду забиљежен већи раст увоза (19,8%) од раста извоза (11,4%) у односу на претходну 2023. годину. Стопа покривености увоза извозом млијечних производа у 2024. години је износила 146,5% и мања је за 11,1% у односу на претходну годину. Посматрајући по појединим производима, у структури извоза млијека и млијечних производа из Републике Српске, доминира извоз млијека за пиће у вриједности од 22,9 милиона КМ и са учешћем од 42,0% од укупне вриједности извоза. Затим слиједи извоз осталих ферментисаних производа (млађеница, кисело млијеко и сл) са учешћем од 33,0% и јогурта са учешћем 20,4%. Учешће осталих производа је изузетно мало, тако да сир учествује са 1,5%, млијеко у праху са 1,3%, павлака и млијечни намази са по 0,9%, док у структури извоза уопште нема сурутке и маслаца.

У структури увоза млијечних производа у Републици Српкој ситуација је значајно другачија у односу на извоз. Доминира увоз сирева са учешћем од 43,5%, павлаке са учешћем од 22,8% и јогурта са 10,8%. Учешће осталих млијечних производа у структури увоза значајно је мање и износи 6,7% за млијеко у праху, 5,1% за млијечне намазе, 4,3% за маслац, 3,0% за млијеко за пиће и на крају сурутка и остали ферментисани производи са по 1,9%.

Конзумно млијеко и ферментисани производи (јогурт, кисело млијеко, млађеница и др.) једини су млијечни производи који имају суфицит у спољнотрговинској размјени Републике Српске са свијетом, док је код осталих млијечних производа евидентиран дефицит. Најзначајнији трговински партнери Републике Српске у спољнотрговинској размјени млијека и млијечних производа су државе ЦЕФТА и Европска унија. Анализирајући петогодишњи просјек (2020-2024.) око 92% млијечних производа из Републике Српске пласира се у државе ЦЕФТА, а преосталих 8% на тржиште Европске уније.

Што се тиче увоза млијека и млијечних производа ситуација је нешто другачија. Наиме, највише производа долази из држава Европске уније из којих се у Републику Српску у просјеку увози око 75% од свих млијечних производа, док преосталих 25% долази из држава ЦЕФТА. Статистика спољне трговине није евидентирала увоз и извоз млијечних производа на треће тржиште. Посматрајући податке о извозу и увозу млијека и млијечних производа појединачно по државама, можемо закључити да су Црна Гора и Њемачка кључни спољнотрговински партнери Републике Српске. Наиме, Црна Гора представља најзначајније тржиште за пласман млијечних производа из Републике Српске. Током 2024. године извезено је производа у вриједности од 19,3 милона КМ, што је чак 34,4% од укупно остварене вриједности извоза. Са друге стране, Република Српска је током 2024. године највише млијечних производа увезла из Њемачке, и то у вриједности од 5,4 милиона КМ или 14,5% од укупне вриједности оствареног увоза.

Потрошња по глави становника

На основу расположивих података о производњи појединих млијечних производа у мљекарама и на газдинствима, увозу и извозу истих, до-

Табела 9. Потрошња појединих млијечних производа по глави становника у 2024. години

Назив производа	Потрошња по становнику, kg
Млијеко за пиће	53,8
Павлака и врхње	8,1
Ферментисани производи	33,4
Жуто масни производи	1,3
Сир	10,9
Укупно	**107,5**

лазимо до интересантних показатеља о просјечној потрошњи млијека и млијечних производа по становнику Републике Српске у 2024. години.

Наиме, према расположивим подацима, потрошња свих млијечних производа по глави становника Републике Српске је током 2024. износила око 107,5 килограма. На основу овог показатеља, можемо закључити да не заостајемо значајно у том погледу за развијеним државама Европске уније. Тако примјера ради у 2023. години просјечна потрошња млијека и млијечних производа у Аустрији износила је нешто више и то 114,6 килограма по становнику. Очекивано, у структури потрошње млијечних производа у Републици Српској до-



минира млијеко за пиће са вриједношћу од 53,8 килограма годишње по становнику. Након тога, слиједи потрошња ферментисаних производа са количином од 33,4 килограма и сира са 10,9 килограма на годишњем нивоу. Просјечна потрошња павлаке по становнику Републике Српске у 2024. години износила је 8,1 килограм, а потрошња жуто-масних производа свега 1,3 килограма по становнику годишње. Треба нагласити да приликом обрачуна ових показатеља није било могуће у обзир узети вриједности међуентитетске размјене млијечних производа.



Пише: **Данијела Савановић - Вебер**

Шуме и шумско земљиште заузимају половину укупне површине Републике Српске

Зелено благо од непроцјењивог значаја

Поред основне, еколошке функције, за становништво и благостање људи трајна је и увијек актуелна привредна функција шума

Шуме чине једно од главних природних богатстава Републике Српске и један од најважнијих природних ресурса Републике Српске. Шуме представљају веома богат биодиверзитет са 205 аутохтоних врста дрвећа и жбуња (175 лишћарских и 35 четинарских), и са примарним ген-центрима већег броја ендемских и ендемско-реликтних врста. Наше шуме имају претежно природну структуру и у њеном саставу налазе се три прашуме. Прашума Перућица заузима 1 434 ha и једна је од највећих и најбоље очуваних прашума у Европи, затим прашума Лом која се протеже на 297,7 ha површине и прашума Јањ на 295 ha површине. Поред основне, еколошке функције шума чији се значај огледа у заштити биодиверзитета, заштити земљишта од ерозије, заштита вода и заштити од имисионих дејстава, за становништво и благостање људи у Републици Српској трајна је и увијек актуелна привредна функција шума. Шуме и шумско земљиште заузимају нешто више од половине укупне површине Републике Српске, а израчунато по глави становника, на сваког становника Републике Српске долази 0.91 ha шуме.

Шумски фонд

Укупан шумски фонд којим се газдовало током 2024. године на почетку године је износио 1 090 974 ha. У погледу власничке структуре, 797 409 ha шуме је власништво Републике (73%), а површина од 300 941 ha је с правом приватне својине (27%). Према врсти шумских састојина, шумски фонд Републике Српске чини 304 195 ha чистих састојина лишћара, 35 696 ha чистих састојина четинара и 447 413 ha мјешовитих шумских састојина. У чистим састојинама шума лишћара важно је рећи да доминирају чисте букове шуме, са површином од 205 460 ha или 67,5%, док је у чистим четинарским шумама највише заступљена шума чисте састојине смрче са удјелом од 47,9%.

Запослени

На пословима у шумарству у 2024. години радило је укупно 4 273 радника, од којих је 608 дипломираних шумарских инжењера, што чини 14,2% од укупног броја запослених радника у овој области. У поређењу са 2023. годином када је било запослено 4 623 радника, у 2024. године број радника у шумарству мањи је за 7,6%. На пословима подизања и гајења шума у току 2024. године било је ангажовано 1 382 радника, док је на искоришћавању шума радило 1 724 радника. Значајно је навести и податак да према Класификацији дјелатности, у Подручју А - Пољопривреда, шумарство и рибарство у 2024. години број запослених радника био је 7 761, од чега је 55,1% запослених на пословима шумарства, што нам даје јасну слику о важности шумарства за приходе нашег становништва.

Производња шумских дрвних сортимената

У 2024. години произведено је укупно 1 785 584 m³ шумских дрвних сортимената. Највећа производња остварена је у фебруару и марту, а најмања у јануару и децембру, што нам говори да радови у шумарству, а тиме и производња шумских дрвних сортимената у многоме зависе од временских прилика.

Највећи удио у укупној производњи шумских дрвних сортимената имала је производња трупаца четинара са удјелом од 33,8%, и производња огријевног дрвета са удјелом у укупној производњи од 30,4%.

У поређењу са претходном годином, укупна производња шумских сортимената у 2024. години била је нижа за 2,7%.

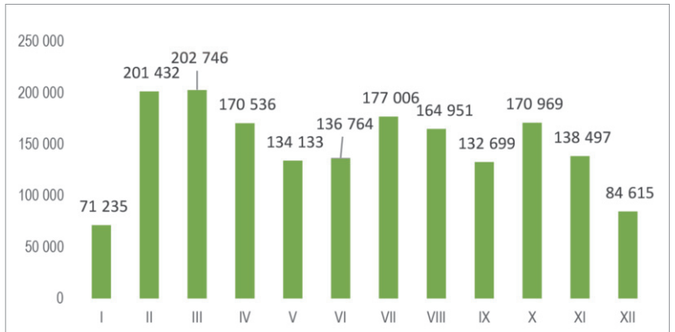

Графикон 1. Производња шумских сортимената по мјесецима, m³, 2024.

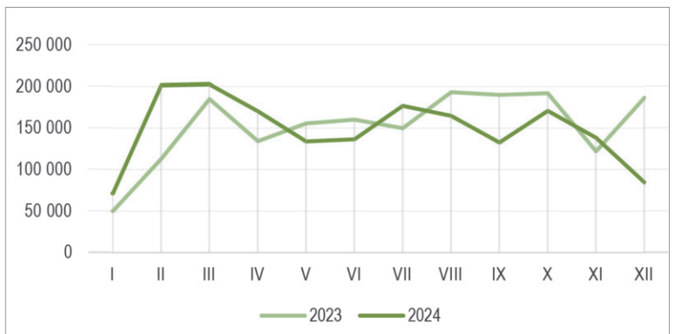

Графикон 2. Мјесечна динамика производње шумских сортимената 2023. и 2024. године, m³

Продаја шумских дрвних сортимената

У 2024. години остварена је продаја од 1 756 869 m³ шумских дрвних сортимената. Највећа продаја шумских сортимената остварена је у јулу и априлу, а најмања у јануару и децембру. Посматрањем статистичких података продаје и производње шумских дрвних сортимената, можемо рећи да годишња продаја прати годишњу производњу и 2024. године продано је 98,4% од укупне производње шумских дрвних сортимената. На основу овог видимо јасну усклађеност производње и продаје шумских дрвних сортимената. Овакав тренд усклађености

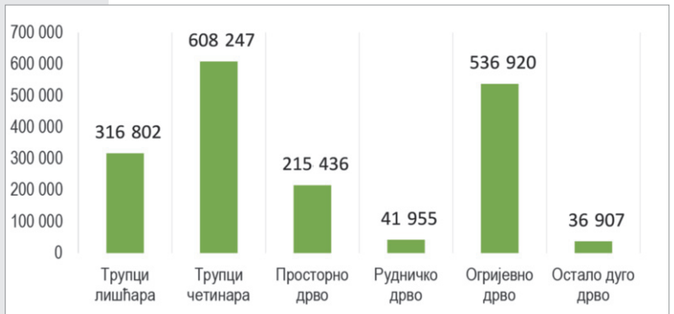

Графикон 3. Продаја по врстама шумских сортимената, m³, 2024.

производње и продаје шумских дрвних сортимената наставља се и 2025. године, иако је за период јануар-фебруар 2025. године производња мања за 31,7%, а продаја за 31,1% у односу на исти период прошле године. Највећи удио у продаји шумских дрвних сортимената имала је продаја трупаца четинара са удјелом од 34,6%, и продаја огријевног дрвета са удјелом у укупној продаји од 30,6%.

Ако ставимо у однос продају 2023. и 2024. године, продаја шумских дрвних сортимената у 2024. години била је нижа за 2,4%.

Вриједност продаје шумских дрвних сортимената

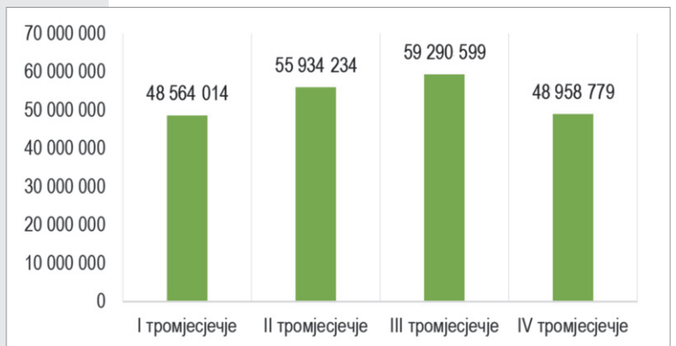

Графикон 4. Вриједност продаје шумских сортимената по тромјесјечјима 2024. г, у КМ

Кроз тромјесечну динамику праћења вриједности продаје и цијена шумских дрвних сортимената добили смо податке да је у 2024. години остварено 212,9 милиона КМ од продаје шумских дрвних сортимената. У поређењу са претходном годином вриједност продаје шумских дрвних сортимената у 2024. је нижа за 0,3%.

Према учешћу појединих врста шумских дрвних сортимената у укупној оствареној вриједности продаје, највећа вриједност од 99,9 милиона КМ остварена је продајом трупаца четинара, затим 45,3 милиона КМ продајом трупаца лишћара, 44,7 милиона КМ продајом дрвета за огријев и 23 милиона КМ остварено је продајом осталих шумских дрвних сортимената.

Цијене шумских дрвних сортимената

Цијене шумских дрвних сортимената у зависности од врсте и квалитета дрвета међусобно су различите. Цијене шумских дрвних сортимената добијене кроз статистичка истраживања представљају просјечне цијене основних врста шумских дрвних сортимената без категоризације „класа“. Просјечна цијена четинарског дрвета у 2024. години била је 137,7 КМ/m³ и виша је за 0,6% у односу на 2023. Дрво лишћара коштало је у просјеку 105,0 КМ/ m³ и у односу на претходну годину скупље је за 2,5%, док је цијена по кубику огријевног дрвета износила 83,5 КМ и није се мијењала у односу на 2023. годину. У групи четинарског дрвета највишу цијену у 2024. биљеже трупци јеле, смрче и дуглазије од 166,7 КМ/ m³, док у групи лишћара највишу цијену биљежи трупац храста 270,3 КМ/ m³ и трупац букве са просјечном цијеном од 133,7 КМ/ m³.

Табела 1. Просјечне цијене шумских дрвних сортимената, 2024. г

Групе шумских дрвних сортимената	Цијена КМ/m³
ЧЕТИНАРИ	**137,7**
Трупци четинара	164,0
Рудничко дрво четинара	90,9
Остало дуго дрво четинара	80,2
Просторно дрво четинара	69,9
Огријевно дрво четинара	50,1
ЛИШЋАРИ	**105,0**



Извоз и увоз производа шумарства

Ради бољег увида у кретање спољнотрговинске размјене и добијања јасније слике о извозу и увозу производа шумарства посматраћемо петогодишњи сет података о извозу и увозу огријевног и необрађеног дрвета као основних производа шумарства .

Извоз огријевног и необрађеног дрвета у Републици Српској значајно је већи од увоза истих производа.

У 2024. години разлика у спољнотрговинској размјени била је 89,4 милона КМ у корист извоза огријевног и необрађеног дрвета.

Вриједност извоза огријевног и необрађеног дрвета у Републици Српској у 2024 износила је 104,5 милиона КМ и мања је за 25,3 милиона КМ у односу на 2023, односно за 19,5%. У посљедњих пет година, највећи извоз биљежимо у 2022. години када је извезено огријевног и необрађеног дрвета у вриједности од 134,5 милиона КМ, док је најмања вриједност извоза од 78,1 милион КМ била у 2020. Када је ријеч о увозу у Републику Српску огријевног и необрађеног дрвета највећа вриједност увоза постигнута је у току 2024. године и износила је 15,1 милион КМ, док је најмања вриједност увоза од 5,4 милиона КМ била 2020.

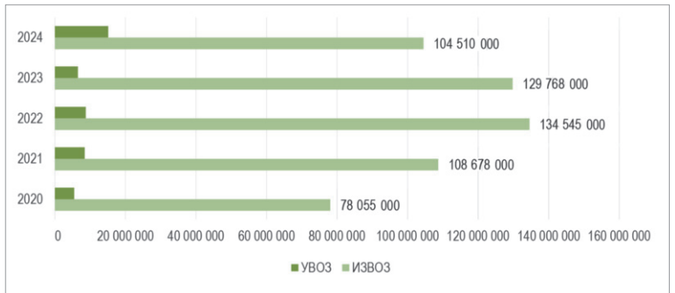

Графикон 5. Извоз и увоз огријевног и необрађеног дрвета 2020-2024 година, у КМ

Аутор: **Драгана Мандић**

Унутрашња миграторна кретања становника Републике Српске у 2024. години

Жене чешће пакују кофере од мушкараца

Од укупног броја пресељења забиљежено је 6 760 или 54,4% случајева пресељења женског становништва. Највећи број жена које су мијењале пребивалиште је у старосној групи 20-44 године, док је код мушкараца највећи број у старосној групи 25-49 година.

Унутрашње миграције у Републици Српској обухватају кретања унутар Републике Српске, односно кретања између градова и општина у Републици Српској (међуопштинске миграције), затим кретања између Републике Српске и Федерације БиХ (међуентитетске миграције) и кретања између Републике Српске и Брчко Дистрикта. У 2024. години забиљежена је 12 421 унутрашња миграција.

Од укупног броја унутрашњих миграција, забиљежено је 7 162 или 57,7% међуопштинских миграција, 4 693 или 37,8% међуентитетских миграција и 566 или 4,5% миграција између Републике Српске и Брчко Дистрикта.

Када је у питању полна структура, жене су се чешће одлучивале на промјену пребивалишта, па је тако од укупног броја пресељења забиљежено 6 760 или 54,4% случајева пресељења женског становништва, док је код мушког становништва забиљежен 5 661 случај пресељења или 45,6%.

Укупна просјечна старост лица, која су у 2024. години извршила промјену пребивалишта је 38,5 година. Просјечна старост женског становништва износила је 37,4 године док је просјечна старост мушког становништва 39,7 година.

Посматрајући старост лица која су у 2024. години извршила промјену пребивалишта, примјетне су разлике између мушког и женског становништва.

Највећи број жена које су мијењале пребивалиште је у старосној групи 20-44 године, док је код мушкараца највећи број у старосној групи 25-49 година.

Миграциони салдо

Разлика између броја људи који су се доселили у неко подручје и броја људи који су се иселили из тог подручја у одређеном периоду, означава се као миграциони салдо. Миграциони салдо може бити позитиван, негативан и нулти, зависно од тога да ли више људи долази на одређену територију или одлази са ње.

У 2024. години, укупан миграциони салдо износио је 255, што указује на чињеницу да се више становништва доселило у Републику Српску него што се одселило из Републике Српске.

Позитиван миграциони салдо забиљежен је у 23 града/општине у Републици Српској а највиши у Граду



Бања Лука, 713, Граду Источно Сарајево, 382, Граду Бијељини, 307, Источном Новом Сарајеву, 258 и Граду Требињу, 209. С друге стране, негативан миграциони салдо забиљежен је у 41 граду/општини у Републици Српској, а најнижи у Граду Зворнику, -174, Теслићу, -95, Кнежеву, -91, Новом Граду, -80 и Граду Приједору, -76.

Међуопштинске миграције

Највећи број унутрашњих миграција у Републици Српској чине међипштинске миграције, односно кретања између градова и општина у Републици Српској. Удио женског становништва у укупном броју међуопштинских миграција износио је 57,5%, а мушког становништва



ГРАДОВИ/ОПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ СА НАЈВЕЋИМ БРОЈЕМ ОДСЕЉЕНИХ У ДРУГЕ ГРАДОВЕ/ОПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ



ГРАДОВИ/ОПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ СА НАЈВЕЋИМ БРОЈЕМ ДОСЕЉЕНИХ ИЗ ДРУГИХ ГРАДОВА/ОПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

42,5%. У друге градове/општине Републике Српске, највише лица се одселило из Града Бања Лука (793), Источне Илице (345), Града Добоја (305), Источног Новог Сарајева (301) и Града Зворника (297).

Највећи прилив становништва из других градова/општина Републике Српске имао је Град Бања Лука (1 450), Град Бијељина (509), Источно Ново Сарајево (471), Град Лакташи (431) и Источна Илица (358).

Међуентитетске миграције

Међуентитетске миграције обухватају кретање становништва између Републике Српске и Федерације БиХ. На територију Републике Српске, доселило се 2 421 лице из ФБиХ, од чега 1 243 мушкарца и 1 178 жена. Из Републике Српске у Федерацију БиХ одселило се 2 272 лица и то 1 114 мушкараца и 1 158 жена.

Највећи број лица која су се из Федерације БиХ пресељавала у Републику Српску, одлучио је да се трајно настани у Граду Бања Лука (240), Граду Добоју (222), Граду Бијељини (144), Граду Приједору (140) и Граду Зворнику (135). Са друге стране, у Федерацију БиХ највише лица одселило се из Града Зворника (229), Града Добоја (222), Града Бања Лука (202), Града Приједора (175) и Сребренице (113).

Миграције између РС и Брчко Дистрикта

У 2024. године забиљежено је 566 миграција између Републике Српске и Брчко Дистрикта. У Републику Српску са територије Брчко Дистрикта доселило се 336 лица, од чега 170 мушкараца и 166 жена. Из Републике Српске у Брчко Дистрикт се одселило 230 лица и то 92 мушкарца и 138 жена. Од укупног броја досељених из Брчко Дистрикта у Републику Српску, највећи број досељених биљежи Град Бијељина (93), Пелагићево (55) и Шамац (31), док је од укупног броја одсељених из Републике Српске у Брчко Дистрикт највећи број одсељених из Града Бијељина (50), Пелагићева (40) и Шамца (25).

Пише: Вања Вилипић

Европски систем интегрисане статистике социјалне заштите, 2023. година

Издаци за социјалну заштиту већи за 12,9%

Удио издатака социјалне заштите у бруто домаћем производу Републике Српске у 2023. износио је 21,9%, односно 0,4% више у односу на 2022. Издаци за социјалну заштиту у земљама Европске уније износе 28,0%

ESSPROS је хармонизовани систем који представља средство за анализу и упоређивање финансијских токова социјалне заштите. Циљеви ESSPROS-а су да пружи свеобухватан приказ накнада у социјалној заштити.

У интервенције социјалне заштите укључене су све јавне установе (министарства, фондови, локалне заједнице) које су у служби олакшавања финансијског оптерећења домаћинстава и људи.

Потребе становништва изражене су кроз осам функција: болест/здравствена заштита, инвалидитет, старост, преживјели издржавани чланови, породица/дјеца, незапосленост и становање и социјална искљученост која није другдје класификована. Посљедњи објављени подаци су коначни подаци за 2023. годину, а тренутно располажемо десетогодишњом серијом података када су у питању финансије у социјалној заштити.

Издаци

Према подацима за 2023. годину, удио издатака социјалне заштите у бруто домаћем производу Републике Српске износио је 21,9%, односно 0,4% више у односу на 2022. годину.





Издаци за социјалну заштиту у земљама Европске уније, према Евростатовим показатељима, износе 28,0%.

Посматрајући процентуално, издаци у 2023. години били су већи за 12,9% у односу на издатке социјалне заштите у претходној години. Највиша разлика очитује се код исплаћених периодичних новчаних накнада и износи 20,6%.

Генерално, за саме накнаде у социјалној заштити у току посматране године, издвојено је 96,1% од укупних издатака за социјалну заштиту. Према врсти накнада, највише се издвајало на новчане накнаде и то 67,7%, а остало су неновчана давања, односно давања у натури или рефундирања.

Највише новчаних и неновчаних накнада било је без провјере материјалног стања и то 96,5%.

Старост

Од функција социјалне заштите, највећи дио накнада потрошен је на олакшавање финансијског оптерећења од ризика Старост. У 2023. години за накнаде по основу старости издвојено је 32,7% од укупног износа за социјалне накнаде. Разлог томе су старосне пензије које су саставни дио ове функције и чине 96,4% функције Старост. Поредећи са претходном годином издвајања су већа за 19,7%. Ова шема се финансира из доприноса запослених лица у РС, као и давања Владе РС.

Болест

За накнаде према функцији Болест издвојено је 32,5%. Највиши проце-

нат ове функције чине накнаде у натури без провјере материјалног стања. То су издаци за примарну здравствену заштиту осигураних лица, специјализовани прегледи, болничка лијечења у земљи и иностранству и фармацеутски производи. Ови издаци чине 94,5% од укупних издвајања за функцију болест у 2023. години. Плаћена боловања су такође једна од битнијих издатака за функцију болест. Значајно је истаћи да су плаћена боловања повећана за 91,9% у 2023. години, а у односу на претходну годину. Разлог томе је измјена и допуна Закона о обавезном здравственом осигурању РС (Сл.гл.бр.93/22;132/22) којим су проширена права здравствених осигураника. Ове накнаде се углавном финансирају из доприноса запослених и самозапослених на основу Закона о доприносима у РС, као и давања из буџета Владе РС.

За потребе инвалидних лица (функција Инвалидитет) у Републици Српској у 2023. години издвојено је 11,8% од укупног износа за социјалне накнаде. У оквиру ове ставке највише је издвојено за инвалидске пензије 47,9%, а потом 30,4% на периодичне новчане накнаде – инвалиднине, те за туђу његу и помоћ другог лица 17,9%. Ова шема се већином финасира из буџета Владе РС.

Функција Преживјели издражавани чланови чини 13,2% издатака за социјалне накнаде. Највећи удио у овој функцији чине породичне пензије 79,6% и веће су за 15,3% у односу на претходну годину. Ова шема се финансира из доприноса, буџета Владе РС и локалних заједница.

Породица/дјеца

За функцију Породица/Дјеца издвојено је 4,9%. Највиши износ чине плате породиљама за вријеме трајања породиљског одсуства, 53,0%. Значајна издвајања била су у сегментима матерински и дјечији додатак за шта је издвојено 39,7% од укупних накнада за ову функцију. Ова шема се финансира из доприноса, буџета Владе РС и локалних заједница.

Према ESSPROS показатељима веома мало се издвајало за оптерећење ризика од функције Незапосленост 1,4% од укупних издатака

Европа и ми

ESSPROS је истраживање које је у потпуности усклађено са истраживањима у земљама Европске уније и методолошки прати Евростатове препоруке. Евростату се достављају: ране процјене (укупно по шемама за сваку функцију), core шеме (свеобухватни подаци према функцијама и шемама), нето накнаде (накнаде без пореза и доприноса), подаци о пензионерима (с тим да се пензионери 65+ који примају инвалидску пензију третирају као пензионери са старосном пензијом) и подаци о незапосленима. Методологија је базирана на приручнику - European system of integrated social protection statistics — ESSPROS, 2016. година.



за социјалне накнаде у посматраној години. Највећа ставка у овој категорији је нето новчана накнада без провјере материјалног стања незапосленим лицима која су остала без запослења и износи 78,9%. Ово је издатак који се финансира из доприноса запослених, а дужина и висина примања ове накнаде одређује се у складу са Законом о посредовању у запошљавању у РС. Издвајања за ову накнаду већа су за 16,2% у односу на претходну годину.

Социјална искљученост

За функцију Социјална искљученост издвојено је 3,5% од укупних давања за социјалне накнаде. Од тога, 83,8% су периодичне новчане накнаде без провјере материјалног стања. Ради се о борачком додатку за 2023. годину на који имају право сви борци отаџбинског рата по основу ангажовања у рату у зони борбених дејстава. Ово право загарантовано је Законом о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата, као и Уредбом о борачком додатку.

Осим социјалних накнада, издвајања за административне трошкове у циљу покривања трошкова рада шема била су 2,5%, док је за трансфере између шема издвојено 1,2% од укупних издатака за социјалне накнаде.

Примици

Примици у социјалној заштити већи су у 2023. години у односу на претходну годину за 13,3%. Код примитака у социјалној заштити у 2023. години, преовладавају социјални доприноси који чине 66,6% од укупних примитака, а већи су за 14,1% у односу на прошлу годину. Доприноси Владе и јединица локалних самоуправа Републике Српске износили су 32,9% и већи су у односу на прошлу годину за 12,6%. Када посматрамо петогодишњи период, примици за социјалне накнаде порасли су за 45,5%.

Пише: **Тања Бошњак**

У прошлој години регистровано преко пола милиона возила

Све више аутомобила и камиона на путевима Српске

Број регистрованих возила порастао за 9,9% на годишњем нивоу. У структури регистрованих возила доминирају путнички аутомобили са 81,3%, теретна возила чине 9,6% регистрованих возила, прикључна возила 4,7%, док су остале категорије возила, као што су мотоцикли, аутобуси и специјална возила, заступљене са 4,4%

У 2024. години у Републици Српској регистровано је укупно 516 585 возила, што представља повећање укупног броја регистрованих возила за 9,9% у односу на претходну, 2023. годину.

Укупан број регистрованих возила укључује нове регистрације (први пут регистрована возила), пре-регистрације (поновну регистрацију раније регистрованих возила, односно возила која су имала прекид регистрације, а за које су издате нове саобраћајне дозволе и таблице) и продужење регистрација.

У структури регистрованих возила доминирају путнички аутомобили са 81,3%, што је и очекивано с



Графикон 1. Регистрована моторна возила, по категоријама возила, 2024. година



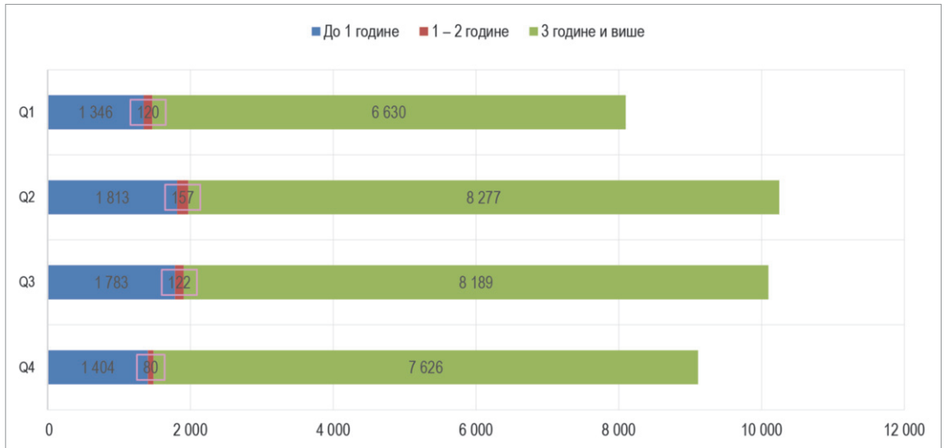

Графикон 2. Укупан број први пут регистрованих возила, по тромјесечјима, 2024. година

обзиром на претежну оријентацију становништва ка путничким возилима. Теретна возила чине 9,6% регистрованих возила, прикључна возила 4,7%, док су остале категорије возила, као што су мотоцикли, аутобуси и специјална возила, заступљене са 4,4%.

Број нових возила, као и увезених возила старијих годишта, први пут регистрованих, у 2024. години је за 16,1% виши у односу на 2023. годину. Упоређујући са претходним годинама, видљив је стабилан број први пут регистрованих возила, са доминантним удјелом путничких возила, што указује на континуиран интерес за индивидуалну мобилност. Иако је забиљежено повећано интересовање за куповину нових возила, статистика показује да је возни парк у Републици Српској релативно стар, са значајним процентом возила која су у употреби дуже од једне деценије. Већина регистрованих возила, око 23,7%, старије је од 10 година, а чак 58,2% регистрованих возила старије је од 15 година, а и даље су присутне регистрације конвенционалних возила, тј. возила старијих годишта, произведених прије 1991. године. Старости до једне године регистровано је тек 6 346 возила, односно свега 2,0% од укупног броја регистрованих возила.

Међутим, повећање броја регистрованих возила не прати у потпуности еколошке и технолошке стандарде који су потребни за одрживу будућност саобраћаја. Иако се повећава број возила са вишим Еуро стандардима, као што су Еуро 5 и Еуро 6 (око 38% укупног возног парка), њихова заступљеност још увијек није довољна за смањење емисије штетних гасова, односно не повећава се истим интензитетом како расте број регистрованих возила. Преовладавају возила са Еуро 3 моторима која чине око 20%, те возила са Еуро 4 моторима која чине око 23% од укупног броја регистрованих возила. Веома мали удио регистрованих возила чине возила са погоном на алтернативна горива. Око 75% регистрованих возила је на дизелски погон, док је на бензински погон регистровано око 23% возила.

Пише: **Тања Бошњак**

Мјере предузете за смањење смртних исхода у саобраћајним незгодама дају резултате

Број настрадалих и повријеђених на десетогодишњем минимуму

У току 2024. године у саобраћајним незгодана смртно је настрадало 90 лица, што је за 17,4% мање у односу на 2023. годину када је живот изгубило 109 лица. Број и смртно настрадалих и повријеђених је на најнижем нивоу у протеклој деценији



У периоду од јануара до децембра 2024. године на путевима Републике Српске догодило се 10 807 саобраћајних незгода, односно 1,8% више саобраћајних незгода у односу на 2023. годину. Незгоде се најчешће догађају понедељком, најстреснијим даном послије викенда, те петком - даном опуштања али и повећаног саобраћаја. Упркос повећању броја саобраћајних незгода, током 2024. године забиљежено је мање страдалих учесника у саобраћајним незгодама, што је добар знак да се безбједоносна ситуација на путевима побољшава, те да су мјере предузете за смањење смртних исхода у саобраћајним незгодама почеле да дају резултате.

У току 2024. године у саобраћајним незгодана смртно је настрадало 90 лица, што је за 17,4% мање у односу на 2023. годину када је живот изгубило 109 лица. У претходних 10 година број смртно настрадалих био је све вријеме изнад 100, а највише је било 2015. године, 151 лице.



Графикон 1. Саобраћајне незгоде према посљедицама, 2020. – 2024. година

Поред мањег броја смртних исхода, повреде су и даље честа посљедица саобраћајних незгода. Оптимистично је и то да је број повријеђених лица на годишњем нивоу мањи је за 28,0%, а уједно је и на најнижем нивоу у протеклој деценији. Три четвртине (75,6%) саобраћајних незгода као посљедицу имало је само материјалну штету, односно 8 172 незгоде завршило су без озбиљних повреда или смртних исхода.

Најугроженије групе учесника у саобраћајним незгодама су млади људи и старији возачи и пјешаци. Највише повријеђених лица у незгодама било је у старосним групама од 21 до 30 година, те преко 60 година старости. Највише погинулих лица припада категорији особа старијих од 60 година, што указује на потребу за већим опрезом старијих учесника у саобраћају. Статистике показују да су најчешћи узроци саобраћајних незгода прекорачење брзине (40%), вожња под утицајем алкохола (25%) и непоштовање саобраћајних прописа (35%). Неприлагођена брзина узрок је преко 50% несрећа са смртним исходом и тешким повредама, те је и даље један од главних фактора ризика у саобраћају.



Милуновић на конференцији о резултатима пописа пољопривреде спроведеног у Србији



Директор Завода Дарко Милуновић учествовао је на конференцији посвећеној резултатима пописа пољопривреде спроведеног у Србији 2023. године.

Републички завод за статистику Републике Србије је у периоду од 18. до 21. марта 2025. године, на Златибору организовао конференцију „Попис пољопривреде 2023 - резултати и перспективе" која је имала за циљ представљање коначних резултата Пописа пољопривреде 2023. кроз промоцију шест посебних публикација које су засноване на тим резултатима.

О значају добијених резултата за праћење стања у пољопривреди, оцјену и планирање аграрне политике говорили су аутори ангажовани на изради посебних публикација, као и представници међународних и националних институција у Србији. Конференцији су присуствовали представници Делегације Европске уније у Републици Србији, представници UN FAO, представници статистичких завода држава региона, те академски професори и научни радници.



Покренут портал о демографској отпорности Републике Српске

На веб-сајту Републичког завода за статистику од фебруара 2025. године доступан је портал о демографској отпорности Републике Српске који приказује многобројне сетове статистичких података и то из осам области:

1. Становништво
2. Попис становништва
3. Здравље
4. Социјална заштита
5. Образовање
6. Економија
7. Радна снага и животни стандард
8. Насиље

У оквиру ових осам области, корисницима је омогућено да на једноставан начин, путем одабира области и кроз падајуће листе, приступе статистичким подацима који су приказани табеларно и у виду графикона.

Израда портала о Демографској отпорности је један од реализованих пројеката и резултат дугогодишње успјешне сарадње са Популационим фондом Уједињених нација (УНФПА). На овај начин Завод настоји да, на једном мјесту, понуди додатне анализе о нашем становништву.

Надамо се да ће креатори развојних и демографских политика у Републици Српској, као и сви остали корисници, препознати значај портала. Поменутом порталу може се приступити путем веб-сајта Завода или директно путем линка: https://pdo.rzs.rs.ba/cir/

Финале такмичења из статистике у оквиру Twinning пројекта

У финалу такмичења из статистике за средње економске школе, одржаном 9. априла у Сарајеву, ученици средњих економских школа из БиХ представили су ауторске видеоприче о разним друштвеним темама, ослањајући се на званичне статистичке податке. Такмичење је реализовано у оквиру Twinning пројекта који финансира Европска унија “ЕУ за даљњи развој статистичког система у БиХ” у партнерству с корисничким институцијама пројекта: Агенцијом за статистику БиХ, Републичким заводом за статистику, Федералним заводом за статистику и Централном банком БиХ. Побједу су однијели ученици Мјешовите средње школе Бусовача, који су захтјевне економске појмове – од трговинске размјене између БиХ и ЕУ, до БДП-а, запослености и просјечних плата – преточили у јасно испричану и занимљиву причу. Креативни тим из Требиња заслужио је друго мјесто за видео о свеприсутном изазову претјеране употребе интернета, док су ученици из Киселјака кроз статистику приказали родну структуру становништва у БиХ и ЕУ и тако освојили треће мјесто. Представници Републичког завода за статистику на овом занимљивом догађају били су: Жељко Асентић, в.д. помоћника директора за демографске и социјалне статистике, Биљана Ђукић, начелница Одјељења производних статистика, која је била и члан жирија, те Слађана Никић, руководилац Одсјека за статистику владиних финансија и секторских рачуна.

ПРОСЈЕЧНЕ НЕТО ПЛАТЕ ПО ГРАДОВИМА / ОПШТИНАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, 2024. ГОДИНЕ

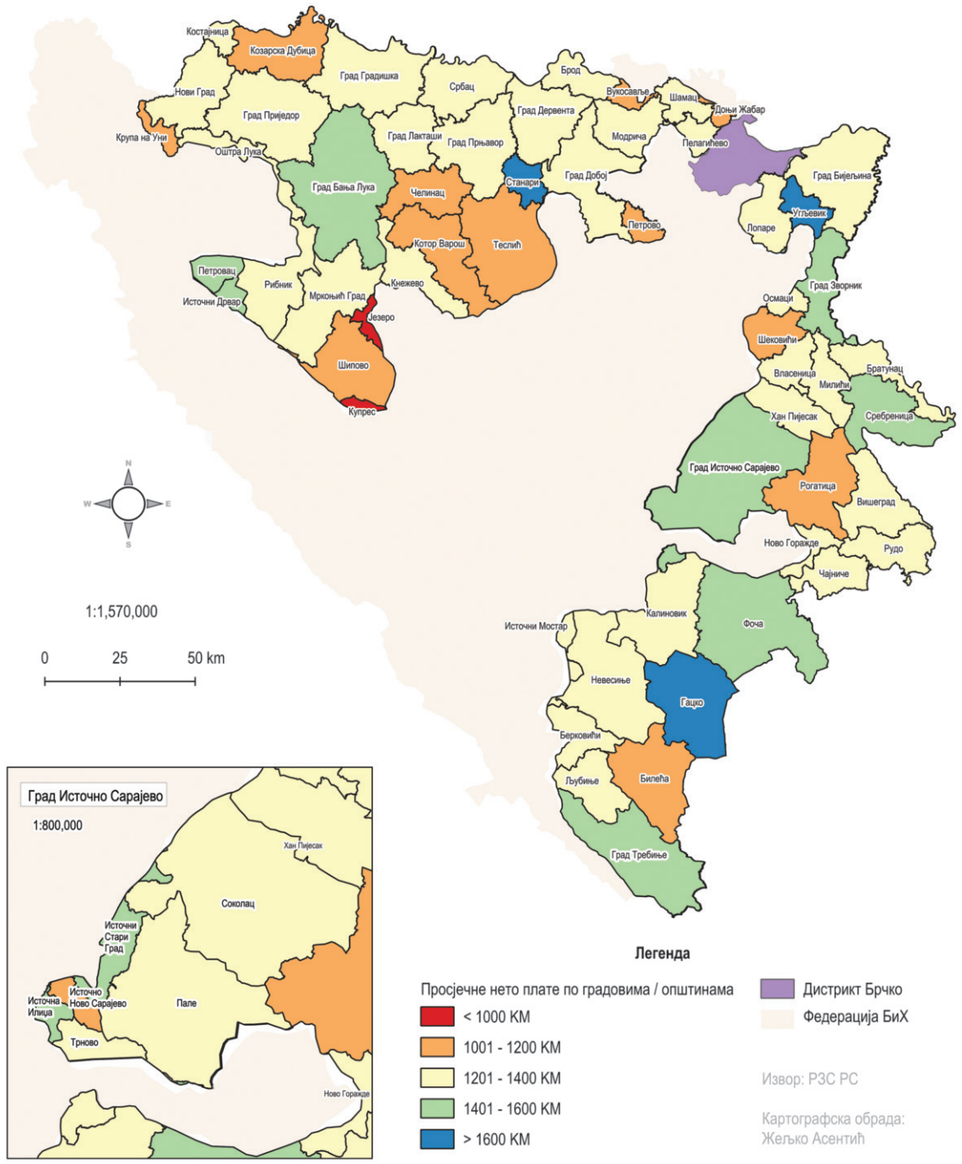

Легенда

Просјечне нето плате по градовима / општинама

- < 1000 КМ
- 1001 - 1200 КМ
- 1201 - 1400 КМ
- 1401 - 1600 КМ
- > 1600 КМ

- Дистрикт Брчко
- Федерација БиХ

Извор: РЗС РС

Картографска обрада: Жељко Асентић

ЗАПОСЛЕНИ УКУПНО И ПО ПОЛУ ПО ГРАДОВИМА / ОПШТИНАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, 2024. ГОДИНЕ

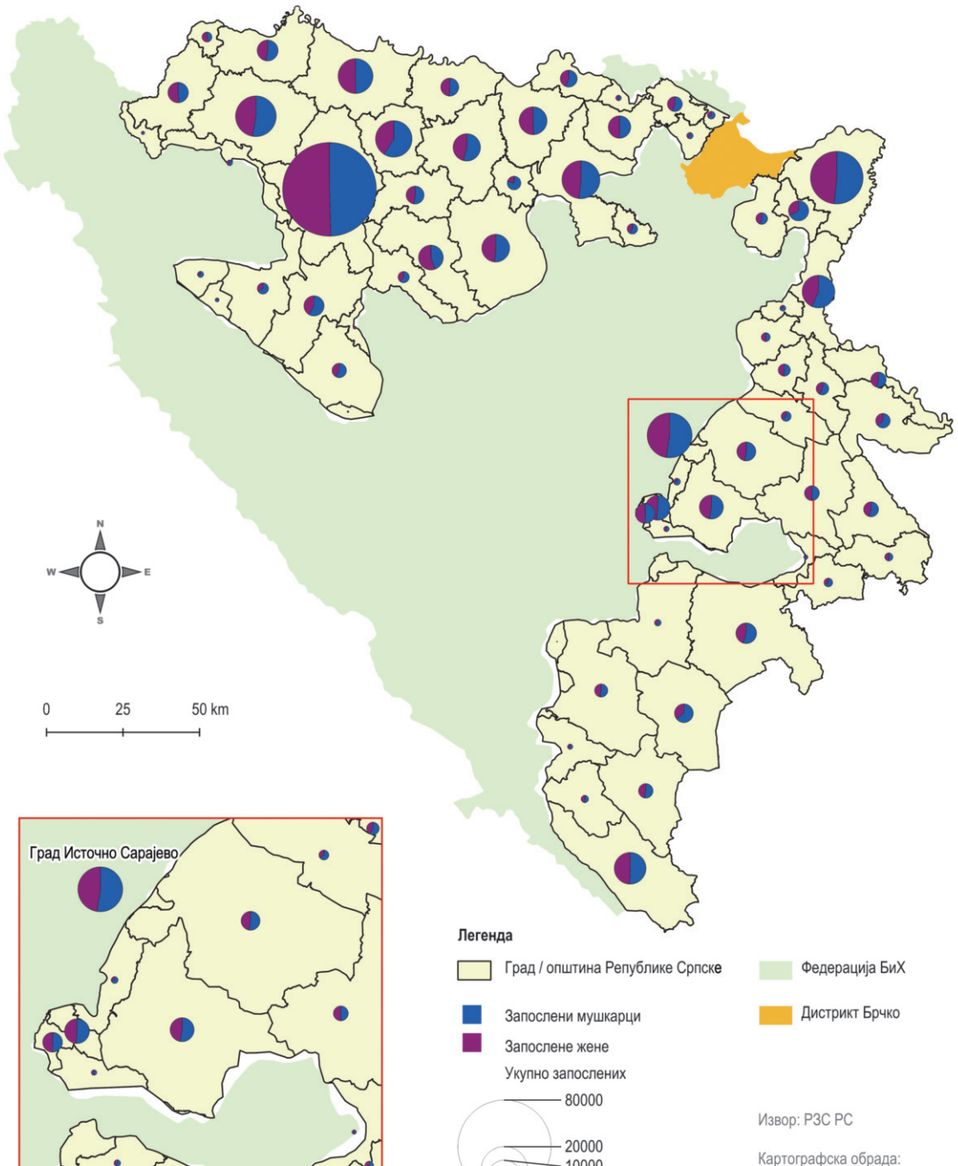

Легенда

- Град / општина Републике Српске
- Федерација БиХ
- Запослени мушкарци
- Дистрикт Брчко
- Запослене жене

Укупно запослених

80000
20000
10000
5000
3000
1000

Извор: РЗС РС

Картографска обрада: Жељко Асентић

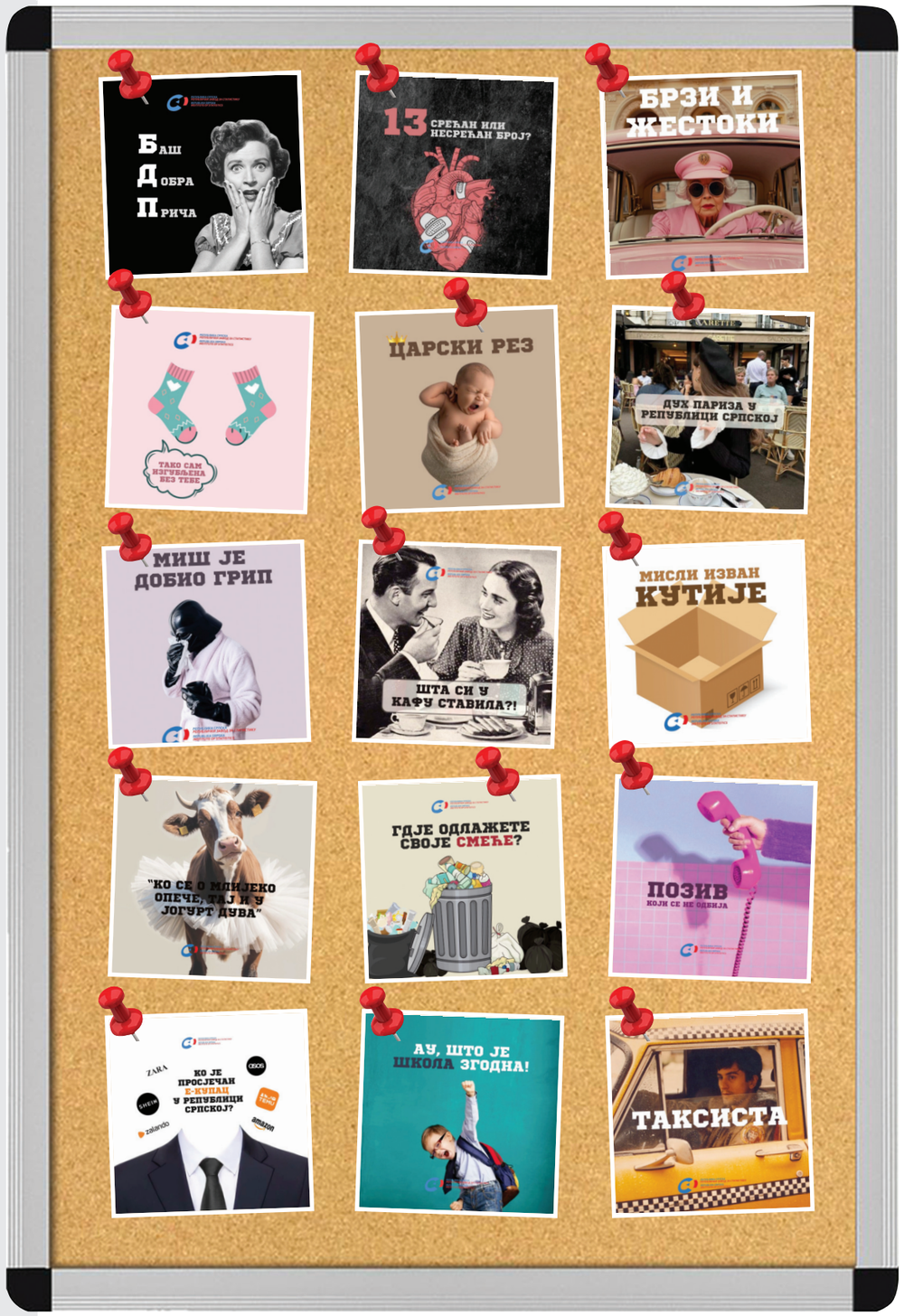
Баш Добра Прича
13 СРЕЋАН ИЛИ НЕСРЕЋАН БРОЈ?
БРЗИ И ЖЕСТОКИ
ТАКО САМ ИЗГУБЉЕНА БЕЗ ТЕБЕ
ЦАРСКИ РЕЗ
ДУХ ПАРИЗА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ
МИШ ЈЕ ДОБИО ГРИП
ШТА СИ У КАФУ СТАВИЛА?!
МИСЛИ ИЗВАН КУТИЈЕ
"КО СЕ О МЛИЈЕКО ОПЕЧЕ, ТАЈ И У ЈОГУРТ ДУВА"
ГДЈЕ ОДЛАЖЕТЕ СВОЈЕ СМЕЋЕ?
ПОЗИВ
КОЈИ СЕ НЕ ОДБИЈА
КО ЈЕ ПРОСЈЕЧАН Е-КУПАЦ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ?
ZARA
ZALANDO
AMAZON
АУ, ШТО ЈЕ ШКОЛА ЗГОДНА!
ТАКСИСТА

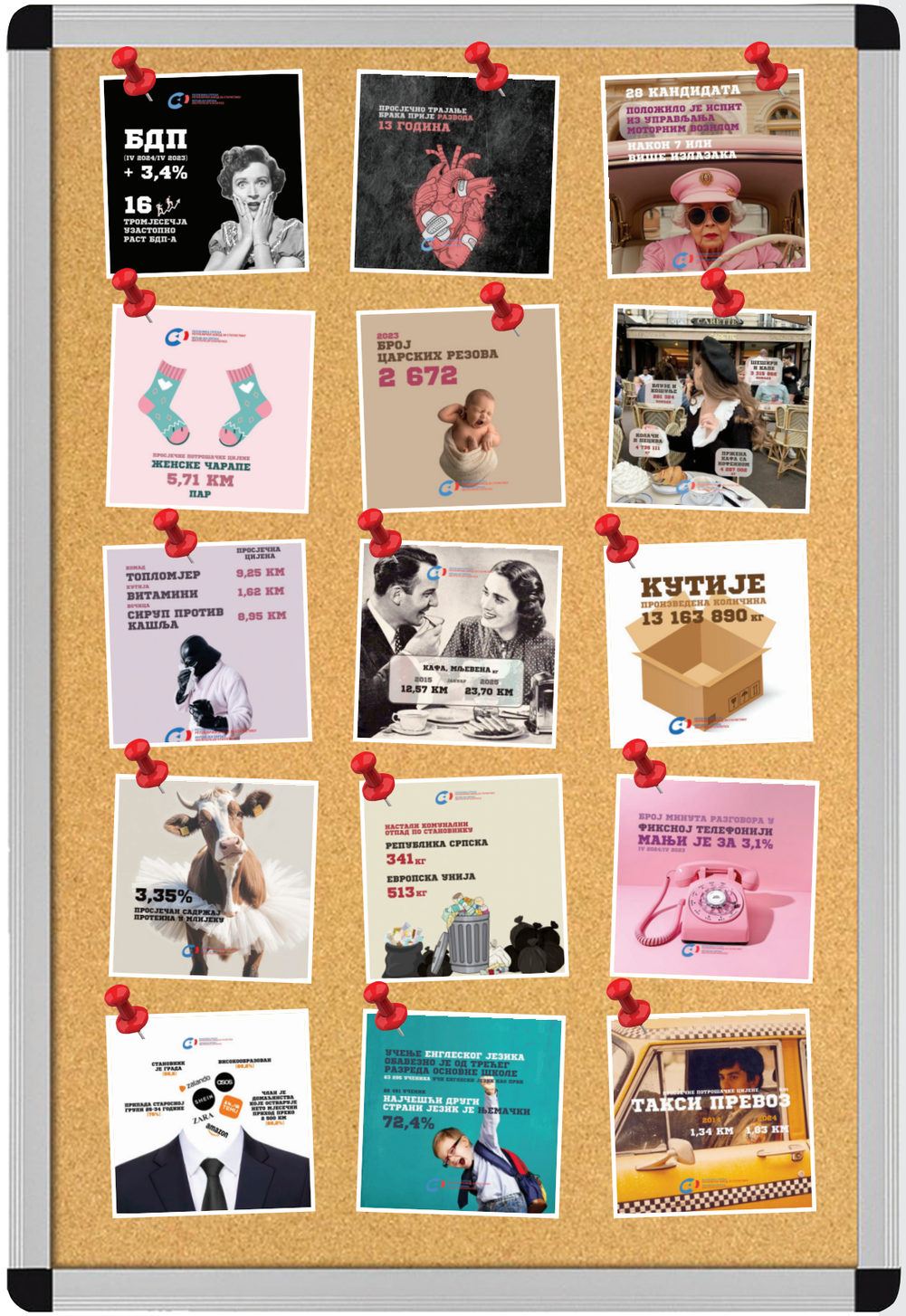
БДП
(IV 2024/IV 2023)
+ 3,4%
16
ТРОМЈЕСЕЧЈА УЗАСТОПНО РАСТ БДП-А
ПРОСЈЕЧНО ТРАЈАЊЕ БРАКА ПРИЈЕ РАЗВОДА
13 ГОДИНА
28 КАНДИДАТА
ПОЛОЖИЛО ЈЕ ИСПИТ ИЗ УПРАВЉАЊА МОТОРНИМ ВОЗИЛОМ
НАКОН 7 ИЛИ ВИШЕ ИЗЛАЗАКА
ПРОСЈЕЧНО ПОТРОШАЧКИ ЈЕЛОВНИК
ЖЕНСКЕ ЧАРАПЕ
5,71 КМ
ПАР
2023
БРОЈ ЦАРСКИХ РЕЗОВА
2 672
ПРОСЈЕЧНА ЦИЈЕНА
ТОПЛОМЈЕР 9,25 КМ
ВИТАМИНИ 1,62 КМ
СИРУП ПРОТИВ КАШЉА 8,95 КМ
КАФА, МЉЕВЕНА кг
2015 12,57 КМ
2023 23,70 КМ
КУТИЈЕ
ПРОИЗВЕДЕНА КОЛИЧИНА
13 163 890 кг
3,35%
ПРОСЈЕЧАН САДРЖАЈ ПРОТЕИНА У МЛИЈЕКУ
НАСТАЛИ КОМУНАЛНИ ОТПАД ПО СТАНОВНИКУ
РЕПУБЛИКА СРПСКА
341 кг
ЕВРОПСКА УНИЈА
513 кг
БРОЈ МИНУТА РАЗГОВОРА У ФИКСНОЈ ТЕЛЕФОНИЈИ МАЊИ ЈЕ ЗА 3,1%
СТАНОВНИХ ЈЕ ГРАДА
ВИСОКООБРАЗОВАН
ПРИПАДА СТАРОСНОЈ ГРУПИ 65-74 ГОДИНЕ
ЧЕЛАН ЈЕ ДОМАЋИНСТВА КОЈЕ ОСТВАРУЈЕ НЕТО МЈЕСЕЧНИ ПРИХОД ПРЕКО 2 500 КМ
ZARA
ZALANDO
AMAZON
УЧЕЊЕ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА ОБАВЕЗНО ЈЕ ОД ТРЕЋЕГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ
НАЈЧЕШЋИ ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК ЈЕ НЈЕМАЧКИ
72,4%
ПРОСЈЕЧНО ПОТРОШАЧКИ ЈЕЛОВНИК
ТАКСИ ПРЕВОЗ
2015 1,34 КМ
2024 1,93 КМ

РЕПУБЛИКА СРПСКА

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ

- ПРОФЕСИОНАЛНА НЕЗАВИСНОСТ
- ТАЧНОСТ И ПОУЗДАНОСТ
- ПРАВОВРЕМЕНОСТ И ТАЧНОСТ ОБЈАВЕ
- УСКЛАЂЕНОСТ И УПОРЕДИВОСТ
- ДОСТУПНОСТ И ЈАСНОЋА
- КООРДИНАЦИЈА И САРАДЊА
- ОВЛАШЋЕЊЕ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА
- АДЕКВАТНОСТ РЕСУРСА
- ПОСВЕЋЕНОСТ КВАЛИТЕТУ
- СТАТИСТИЧКА ПОВЈЕРЉИВОСТ
- НЕПРИСТРАСНОСТ И ОБЈЕКТИВНОСТ
- ДОБРА МЕТОДОЛОГИЈА
- ОДГОВАРАЈУЋЕ СТАТИСТИЧКЕ ПРОЦЕДУРЕ
- УМЈЕРЕНА ОПТЕРЕЋЕНОСТ ДАВАЛАЦА ПОДАТАКА
- ЕКОНОМИЧНОСТ
- РЕЛЕВАНТНОСТ